

FOLOSIREA CORECTĂ A BOGĂȚIEI DUPĂ OMILIILE SFÂNTULUI IOAN GURĂ DE AUR

Preot prof. univ dr. Constantin Rus

Abstract: Generally, the teachings of John Chrysostom about the correct use of wealth are still used by the Church today. He has believably set forth God's will on these aspects, facing a strong opposition at that time. Eventually, he has been made a martyr for these beliefs. It would be wise for Christians today to adopt such a faith and boldly proclaim God's teaching on the wealth of the rich society around them, no matter the resistance against this message.

Keywords: wealth, greed, mercy, justice.

Introducere

Încă de la începutul creștinismului, urmașii lui Hristos au fost provocați să se ridice în picioare pentru drepturile celor săraci și pentru a-i sluji. Într-adevăr, Hristos spune ucenicilor Săi: „Pe săraci totdeauna îi aveți cu voi” (Ioan 12, 8). Primii creștini s-au confruntat cu multe din aceleași probleme ale sărăciei cu care creștinii moderni se confruntă astăzi. Apoi, ca și acum, creștinii au fost chemați de către conducătorii religioși pentru a schimba chiar structurile care au profitat de săraci sau i-au ținut în sărăcie. O astfel de voce a fost Sfântul Ioan Gură de Aur. Sfântul Ioan Gură de Aur a crezut cu tărie că, în scopul de a se numi cineva creștin, trebuie să fie atent față de semenii lui și să se îngrijească pentru nevoile lor. Cuvintele puternice ale Sfântului Ioan Gură de Aur au mutat oamenii din timpul său într-o lucrare în numele celor săraci iar aceleași cuvinte pot inspira și pe creștinii de astăzi. Intenția acestei lucrări este de a se concentra asupra concepției Sfântului Ioan Gură de Aur privind folosirea corectă a bogăției și de a admite că predicile sale vor provoca pe creștinii de astăzi să acționeze în numele lor.

Cât de ironic este faptul că, în urmă cu doar câțiva ani, oamenii care au pledat pentru o viață de folosire în comun a bunurilor pentru societate, în general au avut tendința de a nu pune la îndoială (după cum desigur au făcut adversarii lor) că poziția lor era oarecum „ateistă” sau cel puțin „agnostică”. La urma urmei, cu siguranță aceasta s-ar părea să fie în contradicție cu religia

instituțională. Cât de surprinși ar fi fost acești oameni dacă ar fi cunoscut faptul că, un mileniu și jumătate înaintea lor, Sfântul Ioan Gură de Aur și alți Sfinți Părinți au susținut exact contrariul (după cum se va vedea în acest studiu). Proprietatea privată, în opinia Sfântului Gură de Aur, a fost „ateistă” sau „idolatră”. Sfântul Ioan Gură de Aur nu a uitat niciodată alternativa perfectă pe care Iisus a pus-o înaintea ascultătorilor Săi: „Nu puteți să slujiți lui Dumnezeu și lui mamona”. Proprietatea a fost un „Dumnezeu fals”. Proprietatea și banii au devenit un obiect de cult, înrobind atât posesorul cât și deposedatul. Acumularea de avere a devenit o pasiune care nu poate fi satisfăcută, un proces fără de sfârșit, care a cerut întotdeauna mai mult după fiecare nouă achiziție. Cel care adună a fost identificat de către Sfântul Ioan Gură de Aur și de către alți Părinți ca acaparator, cămătar, comerciant și deținător al puterii politice și acuzat de a sacrifica atât natura cât și oamenii pe altarul acestui zeu nou dezvoltat, banii și religia sa veritabilă, ideologia și practica proprietății absolute. Sfântul Ioan Gură de Aur și gândirea patristică, în general, au constatat respingător faptul că creația lui Dumnezeu a fost făcută în proprietate (așa cum vom vedea de asemenea în acest studiu). Ei au refuzat să facă pe Mamona realitatea supremă a existenței umane.

În primele două secole, când creștinismul s-a răspândit la nivel internațional, creștinii au preferat adesea tortura și moartea, sau viața în catacombe pentru păcatele idolatriei. Semnificația gândirii Sfântului Ioan Gură de Aur a fost că acum ea a provocat oamenii să vadă că ideea proprietății absolutiste și exclusiviste a dreptului roman a fost la fel de mult un afront direct la credința creștină, care consideră că numai Dumnezeu este absolut și că numai Dumnezeu este Cel Unul, „Dominus” sau „Despotes” al tuturor lucrurilor.

Sfântul Ioan Gură de Aur ne spune că ideea unui drept uman absolut al proprietății l-a amuzat, până la punctul de a râde¹. Pentru el, așa cum vom vedea, noțiunea în sine a fost lipsită de sens². Toate lucrurile sunt ale lui Dumnezeu - numai ale lui Dumnezeu -, ai cărui împreună slujitorii Lui (*sun-douloi*) suntem toți. El va cere socotință administrării noastre asupra averii Sale³. „Tot ceea ce avem este a lui Hristos și chiar existența de la El și prin El o avem; și dreptul de a trăi, de a respira și lumina și aerul și pământul, toate

¹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia la statui*, 2, 6, traducere din limba greacă veche și note de Pr. Prof. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2007, p. 51. A se vedea și Migne, *P. G.*, 49, 42.

² Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre feciorie*, 68, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre feciorie; Apologia vieții monahale; Despre creșterea copiilor*, traducere din limba greacă veche și note de Pr. Prof. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2007, p. 116-118. A se vedea și Migne, *P. G.*, 48, 584-585.

³ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia LXXVII*, 4 la Matei, în *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 23: *Sfântul Ioan Gură de Aur, Scrieri, Partea a treia, Omilia la Matei*, traducere, introducere, indici și note de Pr. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994, p. 879. A se vedea și Migne, *P. G.*, 58, 707.

sunt ale Lui”⁴. „Sau poate – zice Sfântul Ioan Gură de Aur – nu este a lui Dumnezeu pământul și plinirea lui? Deci dacă cele ale noastre sunt ale Stăpânului nostru comun, apoi sunt și ale celor dimpreună cu noi, căci toate ale Stăpânului sunt comune”⁵. Și Fericitul Augustin a fost de acord cu acest punct de vedere, atunci când zice: „Dumnezeu poruncește împărțirea bunurilor nu ca nefiind din proprietatea celor cărora le poruncește, ci ca fiind din propria Sa proprietate”⁶.

1. Implicațiile gândirii Sfântului Ioan Gură de Aur despre avere

(1) Fiecare supraestimare a valorii banilor împiedică libertatea Duhului și este incompatibilă cu puritatea creștinismului. Sfântul Ioan Gură de Aur, în primul rând, a distins între posesia banilor și dorința de a dobândi din ce în ce mai mult. El nu neagă folosirea banilor de către oameni.

Sfântul Ioan Gură de Aur a examinat această problemă nu numai ca un reformator social, ci și ca un moralist creștin, un crainic înflăcărat și neobosit al învățaturii morale a lui Iisus Hristos. Sfântul Ioan Gură de Aur a fost cel mai auster și cel mai pasionat învățător al idealurilor creștine. Atunci când a atacat averea, el a încercat să trezească conștiința celor bogați, pentru a îndupleca inimile lor grele și crude pentru a le face ajutor pentru cei săraci, dacă nu să-și sacrifice bogăția lor. Cu toate acestea, el a subliniat faptul că cei bogați nu trebuie să fie urâți de către cei săraci.

Patrologul Chrysostom Baur⁷ a sugerat că, probabil, nimeni altul dintre Părinții Bisericii nu a vorbit de la amvon, cu atâta putere și cu atâta dar de convingere pentru conștiința celor bogați, ca Sfântul Ioan Gură de Aur.

Polemicele sale împotriva bogăției sunt cuvintele unui „tată iubitor, nu măgulitoare, ci inspirate din zelul fierbinte pentru dreptatea lui Dumnezeu pe pământ și pentru mântuirea oamenilor”⁸.

După învățătura Sfântului Ioan Gură de Aur „bogăția și sărăcia” în această viață pământească „nu sunt decât niște măști”, care acoperă persoana reală a omului⁹. Pentru Sfântul Ioan Gură de Aur „bogăția nu este nimic, precum nimic

⁴ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 10, 7 la Epistola I către Corinteni*, 10, 7, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Explicarea Epistolei I către Corinteni*, traducere din limba elină, ediția de Oxonia, 1847, de Arhim. Theodosie Athanasiu, București, 1908, p. 129. A se vedea și Migne, *P. G.*, 61, 85.

⁵ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 12, 4 la Epistola I către Timotei*, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Explicarea Epistolelor pastorale: I și II Timotei, Epistola către Tit și cea către Filimon*, traducere din limba elină, ediția de Oxonia, 1861, de Episcopul Theodosie E. Ploieșteanul, București, 1911, p. 107. A se vedea și Migne, *P. G.*, 62, 562-563.

⁶ Fericitul Augustin, *Cuvântul 50, 1*, în Migne, *P. L.*, 38, 226.

⁷ Chrysostom Baur, *John Chrysostom and His Time*, translated by M. Gonzanga, vol. I, 1959, p. 380 și urm.

⁸ Methodios Fouyas, *The Social Message of St. John Chrysostom*, Athens, 1968, p. 91.

⁹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvântul al II-lea la Lazăr*; 3, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia la săracul Lazăr; Despre soartă și providență; Despre rugăciune; Despre viețuirea după Dumnezeu*

nu este nici sărăcia, nici cinstea, nici necisteza, ci numai prin vorbe, și în scurt timp se deosebesc unele de altele”¹⁰. Prin urmare, niciodată nu este bogăția bună și sărăcia rea. „Ați văzut din fapte – zice Sfântul Ioan Gură de Aur – că bogăția nu este un bun, nici sărăcia un rău, ci numai niște lucruri diferite”¹¹. Valoarea morală a bogăției este determinată de relația dintre lucrarea bună și voința liberă a omului. Dispoziția interioară a omului și modul său de distribuire face bogăția bună sau rea. Deci, atunci, dacă bogățiile sunt bune, spune el, aceasta nu este bogăție, ci voia posesorului care afectează aceasta, căci, dacă voia face acest lucru, este chiar în puterea unui om sărac să câștige cerul:

„Așadar, spui tu, bogăția este un lucru bun. Dar nu bogăția în sine poate face acest lucru, ci intenția celui ce o are, iar că așa este, gândește-te că e posibil că chiar și săracul să moștenească cerul, fiindcă, așa cum am spus de multe ori, Dumnezeu nu se uită și nici nu cântărește cele date ca milostenii, ci se uită la intenția celui ce a dat. Este cu puțință să fie cineva și sărac și cu toate acestea să câștige totul cu puținul pe care l-a dat, pentru că Dumnezeu cere de la noi doar ceea ce putem să facem. Nici bogăția nu ne duce în ceruri și nici sărăcia nu ne duce în iad, ci doar intenția bună sau rea”¹².

Sfântul Ioan Gură de Aur, având în vedere partea morală a bogăției, a subliniat cu fermitate că bogăția oferă mai multe oportunități pentru ispite în viața unui creștin. „Căci, așa întreba, cum poate fi altfel, dar că sufletul celor bogați trebuie să se ocupe cu cele rele: nebunia, slava deșartă, poftele nenumărate, furia și patima, lăcomia, nedreptatea și ce nu?”¹³ Este evident că Sfântul Ioan Gură de Aur a încercat să arate că bogăția nu este întotdeauna profitabilă; „Nu voi cere îndreptarea păcătoșilor, ci voi pregăti leacuri pentru cei bolnavi”¹⁴.

și alte omilii, traducere din limba greacă veche și note de Pr. Prof. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005, p. 59. A se vedea și Migne, P. G., 48, 986.

¹⁰ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia XXXVIII la Epistola I către Corinteni*, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Explicarea Epistolei I către Corinteni*, traducere din limba elină, ediția de Oxonia, 1847, de Arhim. Theodosie Athanasiu, București, 1908, p. 541-542. A se vedea și Migne, P. G., 61, 332.

¹¹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a II-a la Epistola a II-a către Tesaloniceni*, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Explicarea Epistolelor către Coloseni, I și II către Tesaloniceni*, traducere din limba elină, ediția de Oxonia, 1858, de Arhim. Theodosie Athanasiu, București, 1905, p. 305. A se vedea și Migne, P. G., 62, 479.

¹² Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia XI la Epistola către Filipeni*, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Filipeni*, traducere din limba elină, ediția de Oxonia, 1855, de Arhim. Theodosie Athanasiu, București, 1905, p. 117-118. Menționăm că în Migne, P. G., 62, 261, această omilie este a X-a.

¹³ Sfântul Ioan Gură de Aur, *In Acta Apostolorum*, Hom. 13, în Migne, P. G., 60, 110-111.

¹⁴ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvânt întru lauda Sfântului Mucenic Foca și împotriva ereticilor*, 1, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Întru lauda Sfinților Mucenici*, traducere din limba greacă, studiu introductiv și note de Petka Grigoriu, Editura Ars Longa, Iași, 2007, p. 230. A se vedea și Sfântul Ioan Gură de Aur, *De S. Hieromartyre Phoca et contra haereticos*, 1, în Migne, P. G., 50, 699.

Căderea lui Eutropiu a fost un prilej foarte potrivit pentru Sfântul Ioan Gură de Aur de a sublinia contribuția rea a bogăției asupra vieții umane:

„Nu-ți spuneam adesea că bogăția este slugă fugară? Dar tu nu m-ai ascultat! Nu-ți spuneam că-i slugă nerecunoscătoare? Dar tu n-ai vrut să mă crezi! Iată, viața ți-a arătat cu fapta că bogăția nu-i numai slugă fugară, nu-i numai slugă nerecunoscătoare, ci și ucigașă! Ea te-a făcut să te temi și să tremuri acum”¹⁵.

(2) Neîmpărțirea resurselor tale altora este răpire, lăcomie și jaf

Cele mai multe dintre scrierile Sfântului Ioan Gură de Aur, ca primul text care urmează să fie analizat, sunt omilii exegetice la cărțile Vechiului și Noului Testament. Cele mai multe dintre aceste omilii au fost susținute la Antiohia între 386 și 397. Următoarele pasaje sunt din comentariile la Evanghelia Sfântului Luca, capitolul 16, parabola bogatului nemilostiv și a săracului Lazăr.

A) „Iată omul, zice Domnul, și faptele lui! Și acesta este cel ce a jefuit, pentru că n-a dat din averile lui!” „Poate vi se par neobișnuite cuvintele mele, dar să nu vă prindă mirarea. Vă voi da mărturie din dumnezeieștile Scripturi, că nu numai răpirea averilor altora, ci și neîmpărțirea averilor tale altora se numește tot răpire, lăcomie și jaf.... „Pământul a dat rodirile sale și n-ați dat zeciuală; ci răpirea dreptului săracului este în casele voastre” (Maleahi 3, 10). Cu alte cuvinte, le spune așa: Pentru că n-ați dat ofrandele cuvenite, ați răpit averile celui ce are lipsă. Dumnezeu spune aceasta spre a arăta celor bogați că în mâinile lor este averea celor săraci, fie că aceștia au moștenit averile lor de la părinți, fie că și le-au adunat în alt chip”¹⁶.

B) “Și iarăși, în altă parte, spune: „Nu voi despuia viața săracului” (Sirah 4, 2). A despuia înseamnă a lua averile altuia; că despuiere e și atunci când luăm și stăpânim averile ce nu ne aparțin. Să luăm învățătură dar prin asta că vom fi pedepsiți la fel cu cei ce despoaie pe alții, dacă nu facem milostenie. Averile noastre, ori de unde le-am fi adunat, sunt ale Stăpânului. Dacă le dăm celor nevoiași, vom dobândi mai mult belșug. Pentru aceasta a îngăduit Dumnezeu ca tu să ai avere, spre a o împărți săracilor, nu ca să o cheltuiești în desfrânări, în beții, în mâncăruri și băuturi, în haine scumpe și în alte lucruri de necinste. Cel ce are avere este ca un iconom al veniturilor împărătești; dacă acesta din urmă ar cheltui banii strănși, pentru plăcerile lui, și nu i-ar împărți celor cărora i s-a poruncit, ar fi pedepsit și osândit la moarte; tot așa și acest bogat: este un administrator al banilor pe care trebuie să-i împartă săracilor; a primit poruncă să-i împartă celor nevoiași; dacă cheltuiești pentru el mai mult decât îi este de

¹⁵ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilie la Eutropiu eunucul, patriciu și consulul*, 1, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre desfătarea celor viitoare; Să nu deznădăjduim; Nouă cuvântări la Cartea Facerii*, traducere din limba greacă veche și note de Pr. Prof. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2008, p. 85. A se vedea și Migne, *P. G.*, 52, 391-396.

¹⁶ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la săracul Lazăr*, II, 4, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la săracul Lazăr; Despre soartă și providență; Despre rugăciune; Despre viețuirea după Dumnezeu și alte omilii*, p. 61-62. A se vedea și Migne, *P. G.*, 48, 987-988.

neapărată trebuință, va primi acolo, pe lumea cealaltă, cumplita pedeapsă. Că nu sunt ale lui cele ale lui, ci ale celor dimpreună robi cu el”¹⁷.

Sfântul Ioan Gură de Aur a precizat suficient de clar în primele rânduri (partea A) că a vorbit aici literar atunci când a spus, „a nu împărți averitele tale cuiva este răpire”. Nu numai să iei ceea ce aparține altora, dar, de asemenea, a refuza celor nevoiași o împărțire a proprietății cuiva, este furt în sensul strict al cuvântului. El folosește trei sinonime: „*harpagē*”, „*pleonexia*” și „*aposteresis*”, pentru a arăta că a vorbit literar. El a adăugat expres că nu contează modul în care bogatul a ajuns de fapt în posesia bunurilor – fie prin mostenirea de la părinți sau prin alte mijloace. Dacă nu împărtășește cu cei nevoiași, este un hoț. <http://www.google.com/url?source=transpromo&rs=rs sf&q=//translate.google.com/community?source=all>

Care este motivul pentru afirmația surprinzătoare a Sfântului Ioan Gură de Aur? Pasajul A apelează la autoritatea Sfintei Scripturi. Tot ce are cineva, indiferent de modul în care am ajuns să stăpânim aceasta, aparține în mod esențial lui Dumnezeu. Dumnezeu este Domnul Suprem și noi toți suntem împreună slujitorii: „*sundouloi*” Lui. Săracii și cei nevoiași sunt, prin urmare, la fel de mult în grija lui Dumnezeu și îndreptățiți la providența lui Dumnezeu ca ceilalți, pentru toți, deoarece chiar și bogații au primit tot ce au de la Dumnezeu.

Dacă cei săraci nu primesc ceea ce le este necesar pentru hrana lor, aceasta este din cauza faptului că cei bogati i-au jefuit de ceea ce se datorează lor din bunurile materiale care aparțin în mod esențial lui Dumnezeu. Scopul proprietății „nu este pentru ca să-o utilizați pentru adulter, beție, lăcomie..., ci pentru ca să-o împărtășiți cu cei nevoiași”.

Suntem cu toții la fel – suntem toți împreună slujitori – astfel încât avem în esență aceeași vedere a bunurilor pământului, care nu încetează să aparțină în primul rând Domnului Suprem. De aceea cei care nu împărtășesc cu cei nevoiași, după cum Dumnezeu împărtășește cu ei, nu sunt nimic mai mult decât hoți. Sfântul Ioan Gură de Aur folosește același cuvânt pentru „împărtășire” pe care Clement din Alexandria l-a folosit adică cuvântul: „*metadidona*”. Prin urmare, spre deosebire de Clement din Alexandria, Sfântul Ioan Gură de Aur nu a fost un mare prieten al filosofiei păgâne ci a preferat să lucreze ca un exeget biblic¹⁸.

(3) Înțelesul cuvintelor „este al meu” și „nu este al meu”

¹⁷ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia la săracul Lazăr*, II, 4, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia la săracul Lazăr; Despre soartă și providență; Despre rugăciune; Despre viețuirea după Dumnezeu și alte omilii*, p. 62. A se vedea și Migne, P. G., 48, 988.

¹⁸ Sfântul Ioan Gura de Aur, Omilia 63, 1, la Evanghelia după Ioan, în Sfântul Ioan Gura de Aur, *Comentar la Evanghelia de la Ioan*, traducere din limba franceza de Diacon Gheorghe Babut, Editura Pelerinul Român, Oradea, 1998, p. 320-321. A se vedea și Migne, P. G., 59, 349.

Următorul grup de pasaje se referă toate direct la sensul conceptului „al meu” și „al tău”. Pasajul A este parte a unui tratat pe care Sfântul Ioan Gură de Aur l-a susținut la Antiohia în timp ce era încă diacon. Subiectul este fecioria. În această secțiune a cuvântului său, el vorbește despre calm și liniște în calitate de caracteristici ale fecioriei. Avariția, spune el, și o neînțelegere a sensului real al proprietății, cauzează pierderea liniștei și îngrijorare.

„Ce înseamnă cuvintele „este al meu” și „nu este al meu”? Când cercetez bine aceste cuvinte, nu văd în ele decât simple cuvinte... Poți vedea apoi că aceste cuvinte: „este al meu” și „nu este al meu”, sunt simple cuvinte nu numai când e vorba de argint și de aur, ci și când e vorba de băi, de grădini și de case. Toți oamenii se folosesc îndeobște de toate aceste bunuri. Cei care în aparență le stăpânesc, se deosebesc de cei care nu le au în stăpânirea lor numai prin faptul că ei poartă grija acestor bogății. Cei care nu le stăpânesc, se folosesc și se bucură de ele, pe când ceilalți, stăpânii lor, după ce și-au dat toată osteneala ca să le adune, culeg același rod pe care îl culeg și ceilalți fără să-și fi dat vreo osteneală și fără să aibă vreo grijă”¹⁹.

B) „Dumnezeu ni le dă din belșug pe toate acelea, care sunt de mai mare trebuință decât banii și averile, de pildă: aerul, apa focul, soarele, pe toate cele asemenea acestora. Nu poți spune că bogatul se bucură mai mult de razele soarelui, iar săracul mai puțin. Nu poți spune că bogatul trage în piept mai mult aer decât săracul. Toate se dau deopotrivă tuturor, toate sunt comune tuturor... Deci, ca să trăim fără teamă, Dumnezeu a făcut comune acele bunuri care mențin viața, dar ca să avem prilej de cununi și de laude n-a făcut comune averile, pentru ca, urând lăcomia, urmând dreptatea și dând săracilor averile noastre, să putem avea pe această cale oarecare ușurare a păcatelor noastre”²⁰.

C) „*Al meu*” și „*al tău*”, aceste cuvinte de gheață, care au adus în lume războaie cu duimul, au fost izgonite din sfântă Biserica aceea! Creștinii locuiau pe pământ ca îngerii în ceruri. Săracii nu-i pizmuiau pe cei bogați! Nici nu erau bogați! Bogații nu-i disprețuiau pe cei săraci! Nici nu erau săraci! Toate erau în comun!”²¹.

Lăsând la o parte punctul de vedere legal roman predominant și meditarea dintr-o poziție pur creștină, Sfântul Ioan Gură de Aur spune că cu cât pătrunde

¹⁹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre feciorie*, 69, în *Sfântul Ioan Gură de Aur, Despre feciorie; Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor*, traducere din limba greacă veche și note de Pr. Prof. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2007, p. 118. A se vedea și Migne, *P. G.*, 48, 584-585.

²⁰ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia la Statui*, II, 6-7, p. 52. A se vedea și Migne, *P. G.*, 49, 43.

²¹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *La cuvântul apostolic ce spune: trebuie să fie erezii între voi, ca să se vădească între voi cei încercați*, 2, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre schimbarea numelor; Despre răbdare; Despre milostenie; Despre tăria credinței; Despre propovăduirea Evangheliei și alte omilii*, traducere din limba greacă și note de Pr. Prof. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2006, p. 239. A se vedea și Migne, *P. G.*, 51, 255.

mai mult în sensul interior al proprietății, prin care se poate numi un lucru „al meu” sau „nu al meu”, cu atât mai mult el este convins că aceste cuvinte nu au nici un conținut realist. Utilizarea bunurilor materiale ar trebui să fie comună tuturor. Nimeni nu poate pretinde utilizarea exclusivă a bunurilor materiale. Prin urmare, proprietarii de drept ai bunurilor lumești, „care par a fi „proprietari” sau „stăpâni” – „*hoi dokountes auton einai kurioi*” – sunt diferiți de cei care nu sunt nici măcar din punct de vedere legal proprietari numai prin faptul că au o responsabilitate mai mare pentru societate. Diferențele, din punct de vedere etnic, nu implică dreptul proprietarilor de a face ceea ce dorește cu proprietatea „lor”, sau să-o folosească exclusiv pentru ei – „pentru că utilizarea este comună tuturor”.

În Pasajul B, Sfântul Ioan Gură de Aur afirmă că motivul pentru care utilizarea proprietății este comună tuturor și nu un drept exclusiv al proprietarilor: toate lucrurile, nu cu excepția celor care sunt „deținute” în mod esențial, aparțin lui Dumnezeu. Dumnezeu este Cel care ni le dă „din belșug pe toate acelea”.

După ce a declarat acest principiu general, Sfântul Ioan Gură de Aur continuă să se facă distincție între: (1) *anankaiotera* – „lucrurile care sunt mai necesare”, sau „cauzele de viață” – și (2) *chremata* – „banii”, „averea”. În prima categorie el enumeră aerul, apa, focul, soarele - toate aceste lucruri”.

În care dintre cele două categorii va fi inclus pământul? Cu siguranță în prima. Pământul, de asemenea, este un dar gratuit al naturii, pe care pur și simplu oricine îl poate găsi a fi acolo și de care, prin urmare, nimeni nu poate pretinde vreun merit sau vreo origine. Sfântul Ioan Gură de Aur spune că toate aceste lucruri au fost destinate de Dumnezeu pentru toți în mod egal și comun – tocmai pentru că ele sunt absolut necesare, deoarece acestea sunt „cauzele vieții”.

Alte lucruri pe care unii le posedă într-o măsură mai mare decât alții, dar care nu sunt strict necesare, nu sunt făcute în comun. Cei care au aceste lucruri – „bani”, sau „avere”, adică lux – trebuie să le împartă cu cei ce sunt în lipsă.

În Pasajul C, Sfântul Ioan Gură de Aur elucidează pentru creștinii din timpul lui ce înseamnă să fii în „acea Biserică Sfântă” – o referire la Fapte 4, 32, despre care întregul pasaj este un comentariu. Diferențierea dintre bogați și săraci trebuie să fie eliminată. „Cuvintele de gheață” „al meu” și „nu al meu” trebuie să fie eliminate. Invidia, disprețul pentru alții și războaiele nu ar mai exista în cazul în care dreptul de proprietate individuală exclusivă ar înceta și în cazul în care nu ar mai exista „al meu” și „al tău”, ci doar „al nostru”.

Proprietatea ar trebui să fie o chestiune de proprietate socială. După punctul de vedere al Sfântului Ioan Gură de Aur, în lumina mesajului din Fapte 4, 32, sau ceea ce s-a numit gândirea și practica socialistă a primilor creștini (dacă Hrisostom însuși a fost un socialist va fi discutat într-un alt studiu), Charles

Avila²² susține că a fi creștin presupune subscrierea la această idee și clarificarea ei în aranjamentele practice.

(4) A poseda și a nu fi posedat de averile cuiva

Sfântul Ioan Gură de Aur a fost acuzat de atacarea celor bogați „fără motiv”. Și el se apără:

(A) „N-am spus acestea ca să osândesc pe toți cei bogați, nici ca să laud pe toți cei săraci; că bogăția nu-i un rău, ci folosirea rea a bogăției; și nici sărăcia nu-i un bine ci folosirea bună a a sărăciei. Bogatul acela din vremea lui Lazăr a fost osândit nu pentru că era bogat, ci pentru că era crud și neomenos”²³.

(B) „Deci nu bogăția e rea, ci rea e întrebuințarea nelegiuită a bogăției. ... Toată făptura lui Dumnezeu e bună ..., tot așa și acum, nu învinovățesc pe cei bogați, nici nu hulesc banii și averile, ci întrebuințarea rea a banilor și cheltuirea lor în desfrânări. De aceea se numesc bani „*chremata*”, ca să ne putem folosi (*chresometha*) noi de ei, nu ei să se folosească de noi. De asta se numesc *avuții*, ca să le avem noi pe ele, nu ele să ne aibă pe noi. Pentru ce vrei să ai ca stăpân o slugă? Pentru ce strici rânduiala?”²⁴

Ca și Sfântul Clement din Alexandria, Sfântul Ioan Gură de Aur afirmă bunătatea întregii creații. Avera sau bunurile materiale nu sunt rele, mai degrabă, în ele însele, sunt bune. „Fiecare făptură a lui Dumnezeu este bună”. Nu bogăția în sine, ci utilizarea rea sau ilegală a bogăției este din punct de vedere moral rea.

Există, apoi, după Sfântul Ioan Gură de Aur, o lege care reglementează utilizarea bogăției. În cazul în care cineva deține avere, acesta ar trebui să acționeze ca un „proprietar” sau „stăpân” real, mai degrabă ca unul care posedă proprietatea decât unul posedat de ea. În caz contrar, el va fi un simplu „*doulos*” sau sclav. Cuvântul „*doulos*” conotează imaginea clasică de robie și de limitare și a numi pe cineva cu acest nume a fost una dintre cele mai grave insulte pe care o persoană ar putea-o arunca asupra altuia.

Rădăcina etimologică a cuvântului grecesc pentru „bani” (*chremata*) a însemnat utilizare. Cu toate acestea, cei bogați, după cum a observat Sfântul Ioan Gură de Aur, au fost atât de atașați de acest bun material numit bani, care mai degrabă ar fi fost pentru utilizare decât pentru teaurizare, încât și-au pus toate inimile și mințile lor să urmărească la nesfârșit banii – nu pentru uz

²² Charles Avila, *Ownership: Early Christian Teaching*, chapter 6, London, Sheed and Ward, 1983, p. 81. 104.

²³ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Să nu dăm în vileag păcatele fraților nostril și să nu-i blestemăm pe dușmani*, 2, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre desfătarea celor viitoare; Să nu deznădăjduim; Nouă cuvântări la Cartea Facerii*, p. 31. A se vedea și Sfântul Ioan Gură de Aur, *Quod non oporteat peccata fratrum evulgare, neque inimicis imprecari*, 2, în Migne, P. G., 51, 355.

²⁴ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilie împotriva celor care n-au venit la biserică*, 1, 2, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la săracul Lazăr; Despre soartă și providență; Despre rugăciune; Despre viețuirea după Dumnezeu și alte omilii*, p. 300. A se vedea și Sfântul Ioan Gură de Aur, *In Inscitionem altaris et in Principium Actorum*, 1, 2, în Migne, P. G., 51, 69.

comun, ci pur și simplu pentru acumulare privată nelimitată. Sfântul Ioan Gură de Aur a aprobat bunătatea întregii creații, inclusiv averea sau bunurile materiale. Dar el a condamnat goana pentru ceea ce părea acumulare privată nelimitată.

(5) Rădăcina averii acumulate este nedreptatea: proprietatea privată cauzează antagonisme, ca și cum natura însăși s-a scandalizat

În următoarele pasaje, Sfântul Ioan Gură de Aur vorbește explicit despre proprietatea asupra terenurilor și despre ceea ce poate fi descris ca și caracterul comun al terenurilor și a altor resurse producătoare de bogăție naturală.

Sfântul Ioan Gură de Aur a rostit 18 omilii la Epistola I a Sfântului Apostol Pavel către Timotei, probabil la Antiohia, înainte de a deveni episcop. Pasajele A și B, cu toate acestea, reprezintă o digresiune într-o considerație a Evangheliei după Sfântul Luca, capitolul 16, versetele 1-9, și anume parabola despre iconomul necredincios. Sfântul Ioan Gură de Aur se întreabă de ce Hristos numește bogățiile „bogății nedrepte”. Cât de nedreptă este bogăția, atunci? Este nedreptă prin natura sa? În contextul acestei întrebări, Sfântul Ioan Gură de Aur revizuieste originea bogăției și trage următoarea concluzie:

(A) „Deci, spune-mi: cum te-ai îmbogățit tu? De la cine ai luat? Cum s-a îmbogățit celălalt? De la bunic, zici tu, iar celălalt spune că are averea de la tatăl său. Așadar, vei putea tu – chiar dacă te-ai ridicat din multe generații din trecut – să-mi arăți că aceste averi au fost câștigate cinstit? Nu vei putea face aceasta, și suntem nevoiți să admitem că începutul și baza ei au fost din nedreptate. Cum așa? Apoi Dumnezeu dintru început n-a făcut pe cel bogat, sau pe cel sărac, sau că făcându-i, aceluia i-a arătat tezaure de aur nenumărate, iar acestuia nimic, ci l-a lipsit și de căutarea aurului, și i-a făcut pe amândoi deopotrivă și pământul aparține amândurora. Și dacă pământul este obștesc, apoi cum tu ai atâtea și atâtea hectare, în timp ce vecinul tău nu are nicio palmă de pământ? ... Dar, nici pentru acestea nu mă voi certa. Fie averea dreaptă, și tu străin de orice răpire, căci nu poți fi tu răspunzător de cele răpite de tatăl tău, dar n-ai răpit tu. Chiar zici că nici el n-a răpit, atunci cum de a avut atâta aur izvorât ca din pământ? De unde? Cu toate acestea, bogăția este un bun? Nicidecum. Însă, zici tu, nici un rău nu este. Dacă cel ce o are nu este lacom, dacă împărtășește din ea celor lipsiți, nu este un rău, iar dacă nu împărtășește nimănui, atunci bogăția lui e un rău mare. Întrucât nu face vreun rău, zici tu, nu este rea, chiar dacă nu face nici un bine. Bine! Dar aceasta oare nu este un rău, de a avea tu singur cele ce sunt ale stăpânului și de a te bucura tu singur de cele ce sunt obștești? Sau poate nu este al lui Dumnezeu pământul și plinirea lui? Deci, dacă cele ale noastre sunt ale Stăpânului nostru comun, apoi sunt și ale celor dimpreună cu noi, căci toate ale Stăpânului sunt comune”²⁵.

²⁵ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 12, 4 la Epistola I către Timotei a Sfântului Apostol Pavel*, în J. P. Migne, P. G., 62, 562-563.

(B) „Și tu privește iconomia lui Dumnezeu: a făcut ca totul să fie obștesc, ca măcar de acestea să se rușineze neamul omenesc. De pildă, aerul, soarele, apa, pământul, cerul, marea, lumina, stelele, pe toate acestea le împarte tuturor deopotrivă, ca unor frați... Și privește că în cele comune nu este nici o ceartă între oameni, ci toate se petrec în mod pașnic, iar când cineva încearcă să răpească ceva din bunul obștesc și să și-l însușească, atunci începe cearta, ca și cum însăși natura s-a scandalizat”²⁶.

Dreptul roman, care a întruchipat filozofia acceptată de proprietate din secolul al IV-lea în Antiohia, prevede o acțiune numită *vindicatio*²⁷. Aici posesorul unei părți din proprietate a justificat, sau a revendicat dreptul lui sau al ei asupra acesteia în fața cererii altuia, care a pretins a fi proprietarul legal efectiv a aceleiași părți. Posesia însăși a fost *prima facie* dovada proprietății: a fost sarcina non-posesorului, apoi, pentru a dovedi dreptul de proprietate; și dacă el sau ea nu au reușit să facă acest lucru, proprietatea a rămas în posesia posesorului actual.

În aceste texte, Sfântul Ioan Gură de Aur refuză să recunoască posesia ca un fel de dovadă a dreptului de proprietate. Mai degrabă, el ar impune asupra posesorului sarcina de a dovedi că achiziționarea proprietății în cauză a fost dreaptă. Cu alte cuvinte, Sfântul Ioan Gură de Aur reexaminează cu îndrăzneală conceptul predominant al proprietății prin utilizarea unei abordări cu totul nouă – o abordare moral-teologică, dacă am putea-o numi așa. „Începutul și baza” proprietății, susține Sfântul Ioan Gură de Aur, „trebuie să fi fost nedreptatea”: altfel cum se explică concentrația acesteia în mâinile câtorva, în fața unei dispoziții dumnezeiești care plasează toate lucrurile într-o proprietate comună, astfel încât să nu poată fi nici bogați, nici săraci? Faptele juridice, susține Sfântul Ioan Gură de Aur, vin al doilea. Și în acest caz, dreptul doar legitimează o situație nedreaptă – o situație care, în opinia sa, este necesar să fie schimbată.

Atunci, cu excepția actualilor proprietari, se poate arăta *a posteriori* că proprietatea lor a fost dobândită cinstit, Sfântul Ioan Gură de Aur va susține *a priori* că trebuie să fi fost dobândită undeva pe nedrept în cursul generațiilor. Afirmația sa simplă, uimitoare, se bazează pe faptul că „la început Dumnezeu nu a făcut pe un om bogat și pe altul sărac”. Astfel, într-o situație în care atât de multă bogăție se află în mâinile câtorva, în timp ce atât de mulți sunt săraciți, sarcina probei achiziției cinstitute revine celor bogați.

Acuzația Sfântului Ioan Gură de Aur nu merge dincolo de rațiune. El admite că, la urma urmei, actualii proprietari nu pot fi responsabili pentru faptele lacome ale înaintașilor lor. Totuși, subliniază el, bogăția pe care au acumulat-o în mâinile

²⁶ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 12, 4 la Epistola I către Timotei a Sfântului Apostol Pavel*, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Tâlcuirile la Epistola I către Timotei a Sfântului Apostol Pavel*, Editura Nemira, București, 2005, p. 106-107. A se vedea și J. P. Migne, P. G., 62, 563-564.

²⁷ Charles Avila, *Ownership: Early Christian Teaching*, p. 81-104.

lor de-a lungul generațiilor prin practici nedrepte nu este, în orice caz, cu adevărat a lor de a face cu ea așa cum le place. Mai degrabă ar trebui să-și deschidă ochii la faptul că „bunurile noastre aparțin Stăpânului nostru comun” și că „ele aparțin, de asemenea, fraților noștri împreună slujitori. Bunurile Stăpânului nostru sunt comune”. Bogația creației nu este rea. Ce ce este rău este că „numai voi singuri ar trebui să vă bucurați de ceea ce este comun”.

Într-adevăr, Sfântul Ioan Gură de Aur susține că dreptul egal al tuturor la utilizarea bogăției pământului este tot atât de clar ca dreptul lor egal de a respira aerul – un drept proclamat de faptul existenței lor și prin darul egal și egalizator al Creatorului – un drept natural și inalienabil, investit în toate persoanele când acestea intră în lume și care, atât timp cât acestea continuă în lume, poate fi limitat doar de drepturile egale ale altora. Nici unul dintre noi nu poate face pe bună dreptate o subvenție de proprietate exclusivă și absolută în pământ sau în alte resurse de bogăție, pentru că nici unul dintre noi nu a făcut pământul, prin care să stabilim drepturile celor care au posesiunea creației noastre după noi. Toți suntem în mod egal împreună-slujitori ai Stăpânului, ale căruia sunt toate lucrurile și Care le face disponibile pentru toți. A recunoaște răpirea și nedreptatea vechilor proprietari înseamnă doar un prim pas care trebuie să conducă la rectificarea în acordul social actual. Dacă restituirea nu se face, atunci, într-adevăr, proprietatea nu este altceva decât o răpire continuă și nealterată.

În pasaj B, Sfântul Ioan Gură de Aur invită oamenii să-și ridice ochii la un orizont mai mare: „Priviți iconomia înțeleaptă a lui Dumnezeu ... El a făcut anumite lucruri obștești”. Dreptatea socială este dreptate naturală, pare să spună, și invers, nedreptatea socială este împotriva naturii. Când unii își însușesc exclusiv lucrurile care sunt date în comun, atunci rezultă antagonismul, „ca și cum însăși natura s-a scandalizat”.

Sfântul Ioan Gură de Aur are un respect insuficient pentru legalizarea romană a proprietății. Pentru el, proprietatea absolută este lipsită de sens, pentru că numai Dumnezeu este adevărat Proprietar. După cum spune el într-un alt pasaj:

(C) „Tot ceea ce avem este a lui Hristos, și chiar pe a fi (existența) de la El și prin El o avem; și dreptul de a trăi, de a respira, și lumina, și aerul, și pământul, toate sunt ale Lui..., căci noi suntem aici trecători și drumeți. Așadar, a zice mereu că „aceasta este a mea, cealaltă a ta” nu sunt decât vorbe goale, căci în fapt nu este așa. Și când tu zici că te găsești în casa ta, nu este altceva decât o vorbă goală lipsită de realitatea lucrului, fiindcă și aerul, și pământul, și materialul casei sunt ale Creatorului, și chiar și tu care ai clădit-o, precum și toate celelalte sunt ale Lui”²⁸.

²⁸ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 10, 5, la Epistola I către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel*, în J. P. Migne, P. G., 61, 85, a se vedea și Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau*

Pentru Sfântul Ioan Gură de Aur, atunci, totul este, în sensul cel mai realist, proprietatea lui Dumnezeu. Planurile umane ale proprietății ar trebui să fie pur și simplu actualizarea intenției lui Dumnezeu de a plasa toate bunurile materiale la dispoziția tuturor. Nu ar mai trebui să fie nici strict „a mea” și „a ta”, pentru că totul este profund al „nostru” spre a fi utilizat. Așa cum Sfântul Ioan Gură de Aur a zis deja: „când cineva încearcă să răpească ceva din bunul obștesc și să și-l însușească, atunci începe cearta, ca și cum însăși natura s-a scandalizat”. Planurile umane privind proprietatea nu ar trebui să fie considerate ca absolute. Acest lucru le-ar face să fie fără sens. Nici nu pot fi privite ca exclusive. Mai degrabă, ele ar fi văzute ca o modalitate de a atinge scopul bogăției din lume, pe care Sfântul Ioan Gură de Aur îl vede ca fiind rânduie în esență pentru cerințele întregului neam omenesc.

„Noi suntem trecători și drumeți”, ne reamintește Sfântul Ioan Gură de Aur. Noi nu suntem decât chiriași pentru o zi. Deoarece călătorim prin istorie într-un pelerinaj comun, vom găsi cu siguranță îndeajuns drumul pentru cerințele tuturor – numai dacă nu permitem ca cineva să răpească de la alții ceea ce aparține tuturor. O nouă conștiință a realității trebuie să înlocuiască noțiunea acceptată social și legal a proprietății, care pur și simplu legitimează și perpetuează răpirea de către câțiva, ca rezultat al degradării multora.

(6) Unde este demnitatea dată de Dumnezeu tuturor, când săracii sunt rânduieți într-un loc mai jos decât câinii bogaților?

În ultimul an al mandatului său episcopal la Constantinopol, Sfântul Ioan Gură de Aur a susținut 34 de omilii la Epistola către Evrei a Sfântului Apostol Pavel. Următorul pasaj, din una dintre aceste omilii, este o digresiune la Psalmul 40, 1: „Fericit cel ca caută la sărac și la sărman, în ziua cea rea îl va izbăvi pe el Domnul”.

(A) „Când tu vezi un sărac, nu fugi, ci îndată te gândește cine ai fi tu, dacă ai fi acela? ... Gândește-te că și el este liber ca și tine, că și el se împărtășește de aceeași noblețe, și că toate le are comune ca și tine, și că poate de multe ori este deopotrivă cu câinii tăi. Că aceștia sunt totdeauna sătui, pe când acela de multe ori se culcă flămând... Dar slugile îți îndeplinesc nevoile tale, poate. Care nevoi? Că-ți slujesc bine? Dar dacă eu ți-aș arăta că acest sărac îți îndeplinește o mai mare nevoie decât acelea? Căci el va sta înaintea ta în ziua judecării, și te va izbăvi de focul cel veșnic”²⁹.

(B) “Voi dați milostenie săracilor? Dar aceasta nu este din bunul vostru; ci din cel ce-I aparține Domnului: aceasta vă este comun cu însoțitorii voștri.

Explicarea Epistolei I către Corinteni, Omilia a X-a, traducere de Arhim. Theodosie Athanasiu, București, 1908, p. 129.

²⁹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia XI, 7, la Epistola către Evrei a Sfântului Apostol Pavel*, la J. P. Migne, P. G., 63, 93-94, a se vedea și Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau explicarea Epistolei către Evrei*, traducere de Arhid. Theodosie Athanasiu, București, 1923, p. 172.

Iar pentru ce trebuie să fiți și mai smeriți și mai modești; prevăzând prin necazurile fraților voștri pe acelea care stau spânzurate deasupra capului vostru și vedeți în ei propria voastră natură... Și aceste bogății, ce sunt ele? O umbră zadarnică, un fum care se înalță, floarea ierbii, sau mai scurt ele sunt mai slabe ca și floarea ierbii”³⁰.

(C) “Milostenia nu se face doar prin bani, ci și prin alte fapte bune. Și mă refer la următorul lucru când spun acesta: putem să ocrotim și să ajutăm pe cineva. De multe ori ocrotirea prin fapte a ajutat mai mult decât banii. Deci, înainte de toate, să amintim acum despre felurile milosteniei, Poți să ajuți cu bani? Nu șovăi! Poți s-o faci prin ocrotire? Să nu spui că de vreme ce nu există bani, ocrotirea nu înseamnă nimic. Și aceasta este foarte însemnată. Să te simți ca și cum ai dat bani. Poți să ajuți prin vindecare? Și pe aceasta s-o faci! De pildă, ești medic de meserie? Îngrijește bolnavi, căci și lucrul acesta este însemnat. Poți să sprijini cu sfatul? Milostenia aceasta este cea mai înaltă decât toate, sau atât de mare pe cât câștigul pe care îl are”³¹.

În aceste pasaje se vede baza pe care se sprijină filozofia socială a Sfântului Ioan Gură de Aur: demnitatea umană a lui Dumnezeu dăătorul. Sfântul Ioan Gură de Aur afirmă accentuat pe bază de argumente atât demnitatea individului cât și cea a speciei umane în ansamblu. Fiecare persoană umană „se împărtășește de aceeași noblețe”. Prin urmare, întreaga omenire are toate bunurile în comun.

Dar acumularea de avere de către câțiva posesanți a rănit demnitatea umană. Cei săraci sunt săraci fiindcă au fost asupriți și lipsiți de resursele comune. Concentrația bogăției în mâinile celor puțini i-a afectat. Ei trăiesc într-o stare permanentă de neliniște, fără cerințele pentru viață umană decentă – „nici măcar la nivelul câinilor celor bogați”. Toți suferă, inclusiv cei bogați. Pentru că nu există nici o scăpare în „ Ziua Judecării”. Și averea, în cele din urmă, indiferent de cât de mare este acumulare, nu este altceva decât „o umbră zadarnică, un fum care se înalță”.

Cu toate acestea, Sfântul Ioan Gură de Aur observă optimist că această degradare, această stare nedreaptă a problemelor, poate fi remediată – prin trezirea noastră comună la realitatea demnității umane, care trezire trebuie să ne conducă în mod necesar la acte de dăruire. „Înainte de toate, să amintim despre felurile milosteniei”. Bogăția acumulată în mâinile celor bogați trebuie să fie împărtășită, pentru că „ceea ce dai nu este al tău”, ci trebuie să fie

³⁰ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia XXXIII, 3 la Evanghelia după Sfântul Ioan*, la J. P. Migne, P. G., 59, 192; a se vedea și Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentar la Evanghelia de la Ioan*, traducere din limba franceză de Diacon Gheorghe Băbuț, Editată la Mănăstirea „Portărița” Prilog, de Editura „Pelerinul Român”, 1997, p. 160.

³¹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia XXV, 4 la Faptele Apostolilor*; la J. P. Migne, P. G., 60, 196; a se vedea și Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvinte de Aur*, vol. IV. *Milostenia, inima virtuții*, traducere de Preot Victor Manonache, Editura Egumenița, 2013, p. 153.

returnat, pentru a îndeplini cerințele demnității tuturor. Și această împărtășire trebuie să fie nu numai de bani sau de aur, ci de competențe, de timp, de talent și de sfat, în solidaritate umană – într-o singură familie în Dumnezeu. Astfel, vom avea ușurare din neliniștea noastră ca să stăpânim reciproc, pentru că avem un singur Domn, care ne-a dat totul în comun pentru realizarea demnității tuturor. Toate trebuie să le împărtășim, la fel cum Domnul însuși a împărtășit.

Recapitulând, în primul rând, în ceea ce privește problema bogăției private, Sfântul Ioan Gură de Aur vorbește, așa cum am văzut, cel mai convingător despre necesitatea de a elimina asuprirea și sărăcia și de a construi o ordine socială mai justă, mai umană. De-a lungul selecției noastre de pasaje, factorul teistic este dominant. Sfântul Ioan Gură de Aur se uită la ordinea socială dominantă și a văzut că ea nu a recunoscut serios, practic, pe Creatorul ca proprietar absolut al tuturor lucrurilor. Deci Sfântul Ioan Gură de Aur s-a întors „la bază” și a subliniat că toată bogăția, în primul rând și în principal, îi aparține lui Dumnezeu, singurul Domn. Că Dumnezeu, pentru Sfântul Ioan Gură de Aur, este Domnul în sensul de „proprietar” este demonstrat prin utilizarea cuvântului „*despotes*” pentru Dumnezeu. (Amintim că „Despoteia” este cuvântul lui pentru „stăpânire”, „proprietate”).

În al doilea rând, Sfântul Ioan Gură de Aur subliniază solidaritatea omenirii. Cu toții avem același destin, suntem toți niște „străini și călători” împreună. Mai mult, toți suntem *sundouloi*, împreună slujitori ai Singurului, Doamn adevărat, chemați la un destin comun, nu ne este permis să domnim unul peste altul, ci mai degrabă trebuie să ne ajutăm unul pe altul pe calea acestui pelerinaj comun. Atunci, proprietatea umană, domnia omului asupra bunurilor materiale, nu este decât o modalitate de a asigura disponibilitatea acestor bunuri pentru toți copelerinii noștri. Nu putem sta, trebuie să mergem mai departe. Atunci nu trebuie să strângem comori, ci să împărtășim.

În cele din urmă, Sfântul Ioan Gură de Aur îmbracă reflecțiile sale despre proprietate într-un ton personalist creștin. El reface fenomenul proprietății universului relațiilor persoană la persoană. Punctul de vedere predominant al dreptului de proprietate a conceput acest drept doar ca o relație legalizată de excludere, o relație în care un proprietar a exclus pe alții de la accesul bunurilor lui sau ale ei. Astfel relația de proprietate a fost una negativă și una fixată într-o lume a „acesteia” – o lume care a ignorat consecințele etice negative ale acestei relații pentru demnitatea persoanei umane. Cu alte cuvinte, noțiunea dreptului roman de proprietate a promovat tocmai rănirea relațiilor, autentice, umane ale altora, prin legitimarea jafului, distrugerii și opresiunii care au făcut pe atât de mulți oameni săraci și dependenți și i-au păstrat într-o stare de neliniște și resentiment continuu.

Noțiunea de proprietate ca „a mea” și „nu a mea”, pe care Sfântul Ioan Gură de Aur n-a susținut-o, a fost lipsită de sens. Pentru el, noțiunea unui drept absolut și exclusiv de proprietate a fost o caricatură a adevăratei sale naturi, care a fost, în esență, aceea a mijloacelor care servesc pentru a aprofunda relațiile umane autentice între împreună pelerinii și împreună slujitorii aceluiași Domn. Sfântul Ioan Gură de Aur a conceput natura proprietății, în esență, ca aceea a unei funcții dinamice de împărtășire a proprietății lumii pentru a îndeplini cerințele unei vieți demne pentru toți.

2. Slujirea săracilor și folosirea corectă a bogăției: milostenia

Sfântul Ioan Gură de Aur a susținut că averea este dată de Dumnezeu oamenilor bogați, care la rândul lor trebuie să acționeze ca iconomi ai lui Dumnezeu. Toți ceilalți oameni le este pur și simplu permis de către Dumnezeu să obțină avere, mai ales atunci când ea este adunată prin mijloace nedrepte. Sfântul Ioan Gură de Aur spune în omilia 75 la Evanghelia după Matei:

„Deci, din ce pricină se îmbogățește cineva? Vă voi spune; unii, pentru că Dumnezeu le dă bogăție au dobândit bogăția cu îngăduința lui Dumnezeu.; iar alții, pentru că Dumnezeu le îngăduie să strângă bogății. Aceasta e cea mai scurtă și cea mai simplă explicație”³².

Bogățiile folosite în serviciul altor persoane sunt mult mai susceptibile de a fi luate în considerare ca daruri de la Dumnezeu, în timp ce averea care este cheltuită necinstit sau egoist mai degrabă se crede de obicei a fi permisă de Dumnezeu decât în special prevăzută. Sfântul Ioan Gură de Aur demonstrează mai departe această idee:

„Cum? Ai putea să întrebi. Dumnezeu face ca să se îmbogățească desfrânatul, cel ce săvârșește adulter, stricatul, omul care întrebuițează rău averile sale? Nu face asta Dumnezeu, dar le îngăduie să se îmbogățească. Mare e deosebirea, nespus de mare, între a face și a îngădui”³³.

Sfântul Ioan Gură de Aur face această distincție poate pentru a se abține de la atribuirea relexelor care însoțesc întrebuițarea abuzivă a averii la lucrarea lui Dumnezeu. Cu toate acestea, uneori Sfântul Ioan Gură de Aur face neclară distincția între avere ca permisă sau ca dar. El spune: „Dumnezeu te-a cinstit când a dat pe pământ acest dar, vinul. Pentru ce te faci de ocară cu necumpătarea ta?”³⁴ Această declarație, făcută cu referire la persoanele care trăiesc

³² Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 75, 4, la Matei*, în *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 23, p. 856. A se vedea și Saint John Chrysostom, *Homily 75, 4, on St. Matthew's Gospel*, la Philip Schaff (ed.), *A Select Library of the Nicene and Post-Nicene Fathers of the Christian Church*, vol. X, p. 454.

³³ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 75, 4, la Matei*, în *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 23, p. 856. A se vedea și Saint John Chrysostom, *Homily 75, 4, on St. Matthew's Gospel*, la Philip Schaff (ed.), *A Select Library of the Nicene and Post-Nicene Fathers of the Christian Church*, vol. X, p. 454.

³⁴ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 57, 5, la Matei*, în *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 23, p. 668. A se vedea și Saint John Chrysostom, *Homily 57, 5, on St. Matthew's Gospel*, la Philip Schaff (ed.), *A Select Library of the Nicene and Post-Nicene Fathers of the Christian Church*, vol. X, p. 356.

luxos, sugerează (după cum s-a menționat în secțiunea anterioară), faptul că Sfântul Ioan Gură de Aur a văzut toată bogăția ca venind de la Dumnezeu, fie prin dar sau prin îngăduință. Pe baza acestei convingeri, el este capabil să vorbească despre bogați ca fiind iconomi ai lui Dumnezeu.

În Cuvântul al II-lea al Sfântului Ioan Gură de Aur la săracul Lazăr, el declară: „De ești bogat și cheltuiești mai mult decât îți trebuie, vei da socoteală de banii ce ți s-au încredințat”³⁵. Sfântul Ioan Gură de Aur merge mai departe și aplică aceasta ascultătorilor săi: „N-ai primit mai multe averi decât alții ca să le cheltuiești singur, ci ca să fii și pentru alții bun iconom”³⁶. Aici Sfântul Ioan Gură de Aur se referă la cei bogați ca fiind iconomi ai darului lui Dumnezeu pentru alții, și anume la cei săraci și necăjiți. Mai târziu, în același cuvânt, el nu lasă nicio îndoială acestui sens atunci când spune, „noi nu stăpânim averile noastre, ci pe ale lor (ale săracilor)”³⁷. Din nou, în omiliile sale la Evanghelia după Matei, Sfântul Ioan Gură de Aur zice.

„Să audă aceste cuvinte și cei cu averi. Că Hristos n-a adresat cuvinte numai dascălilor, celor ce învață cuvântul lui Dumnezeu, ci și bogaților. Și unora și altora li s-a încredințat bogăție”³⁸.

Interesant, G. Uhlhorn³⁹ spune, ca o comparație, că Sfinții Părinți, în general, au văzut folosirea corectă a bogăției în a o da ca milostenie. Utilizarea sa pentru propriile noastre necesități este într-adevăr recunoscută și chiar podoabele și bucuriile vieții sunt acceptate, dar încă acestea sunt deja sub un nor. Ele nu sunt tocmai păcate, ci acestea sunt slăbiciuni. Creștinul trebuie să folosească numai proprietatea pentru sine însuși, în măsura în care necesitățile vieții cer aceasta.

Este destul de comun pentru a ne întâlni cu maxima, că tot ceea ce un om posedă peste ceea ce este necesar, aparține celor săraci și trebuie să fie sacrificat. Fericitul Augustin⁴⁰ spune: „tot ceea ce Dumnezeu ne-a dat peste ceea ce este necesar, la drept vorbind, El nu ne-a dat, El n-a făcut altceva decât ni l-a încredințat nouă, ca poate, prin intermediul nostru, să ajungă în mâinile săracilor. A păstra aceasta înseamnă a intra în posesia a ceea ce aparține altora”. „Din ceea ce ne-a dat Dumnezeu, ia mai înainte de toate ceea ce ai nevoie. Restul, care este de prisos pentru tine, este necesar pentru cei săraci”. Ceea ce

³⁵ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvântul al II-lea la Lazăr*; în *Sfântul Ioan Gură de Aur, Omilii la săracul Lazăr; Despre soartă și providență; Despre rugăciune; Despre viețuirea după Dumnezeu*, p. 62-63.

³⁶ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvântul al II-lea la Lazăr*; în *Sfântul Ioan Gură de Aur, Omilii la săracul Lazăr; Despre soartă și providență; Despre rugăciune; Despre viețuirea după Dumnezeu*, p. 63.

³⁷ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvântul al II-lea la Lazăr*; în *Sfântul Ioan Gură de Aur, Omilii la săracul Lazăr; Despre soartă și providență; Despre rugăciune; Despre viețuirea după Dumnezeu*, p. 67.

³⁸ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 77, 3, la Matei*, în *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 23, p. 878. A se vedea și Saint John Chrysostom, *Homily 77, 3, on St. Matthew's Gospel*, la Philip Schaff (ed.), *A Select Library of the Nicene and Post-Nicene Fathers of the Christian Church*, vol. X, p. 466.

³⁹ G. Uhlhorn, *Christian Charity in the Ancient Church*, Edimburgh, T&T Clark, 1883, p. 274-322.

⁴⁰ Fericitul Augustin, *Epist.*, 219; in Ps. 147; *Epist.*, 249.

rămâne după procurarea hranei moderate și a îmbrăcămînții modeste, să nu fie păstrate pentru lux, dar depuse sus, iar prin mijloacele milosteniei, distribuite săracilor, între comorile cerești. Se poate vedea aici o asemănare foarte strânsă cu scrierile Sfântului Ioan Gură de Aur. Și pentru a da un alt exemplu, Fericitul Ieronim⁴¹ spune în mod asemănător: „Noi suntem datori săracilor din tot ceea ce depășește hrana și îmbrăcămîntea necesare”. Ca o dovadă scripturistică, a fost prezentat textul de la Sfântul Evanghelist Luca 11, 42, după interpretarea, „ceea ce prisosește, dați ca milostenie”⁴².

Astfel, drepturile bogăției au fost limitate la ceea ce este necesar, ceea ce este de prisos, nu este proprietatea celui care le posedă, ci a celor săraci. Această idee poate fi, de asemenea, văzută la un alt Părinte al Bisericii: „Tu nu dai săracilor ceea ce este al tău, tu îi restituți ceea ce este al lui. Pământul aparține tuturor, nu numai celor bogați. Tu ești acolo pentru achitarea datoriei tale și să-i dai numai ceea ce îi datorezi lui”, spune Sfântul Ambrozie⁴³. Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „Cei săraci se roagă pentru ceea ce-i al lor, nu al tău”⁴⁴. Bogatul este cu adevărat un dator; el nu-și face decât datoria, atunci când nu folosește bogățiile lui pentru el, ci le împarte cu cei săraci. Dar el este dator lui Dumnezeu și milostenia lui are o valoare morală, doar atunci când este pentru numele lui Dumnezeu, deoarece el dă săracilor ceea ce este cu adevărat propriu lui Dumnezeu. G. Uhlhorn⁴⁵ spune că a împărți proprietatea în necesară și superfluă și a limita drepturile de proprietate la prima și, prin urmare, a restrânge datoria milosteniei la aceasta din urmă, înseamnă a face o distincție falsă și una cu adevărat imposibilă de realizat. Creștinul este în adevăratul sens posesorul a tot ceea ce Dumnezeu i-a dat, dar, de asemenea, pe de altă parte este legat, atunci când nevoia o impune, de a da tuturor.

După cum am menționat în secțiunea anterioară, Sfântul Ioan Gură de Aur⁴⁶ a fost de acord cu Sfântul Clement din Alexandria despre bunătatea întregii creații. Avera absolută, bogăția sau bunurile materiale sunt bune în sine. „Fiecare creatură a lui Dumnezeu, spune el, este bună”. Acestea sunt daruri ale lui Dumnezeu. Cu toate acestea, în timp ce Sfântul Ioan Gură de Aur consideră averea absolută bună în sine, bună așa cum toată creația lui Dumnezeu este bună, el a denunțat, în termenii cei mai duri, fenomenul bogăției relative, adică, a denunțat bogăția particulară care diferențiază omenirea în bogați și

⁴¹ Fericitul Ieronim, *Epist.*, 150.

⁴² G. Uhlhorn, *Christian Charity in the Ancient Church*, p. 274-322.

⁴³ G. Uhlhorn, *Christian Charity in the Ancient Church*, p. 274-322.

⁴⁴ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 11 la Faptele Apostolilor*; în Migne, P. G., 60, 94.

⁴⁵ G. Uhlhorn, *Christian Charity in the Ancient Church*, p. 274-322.

⁴⁶ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia XIX, la Ioan*, în *Sfântul Ioan Gură de Aur; Opere XIII. Omilii la Ioan*, I, introducere, traducere și note de Sabin Preda, Cristina-Costena Rogobete, Cornel Coman, Cristian Chivu, Adrian Tănăsescu, Caliopie Papacioc, coordonator: Cristian Chivu, Editura Gândul Aprins, București, 2014, p. 359-363. Ase vedea și Migne, P. G., 59, 123-124.

săraci. El s-a putut gândi la scindarea între bogați și săraci doar în termenii unei relații între exploatare și exploatați, expropriatori și deposedați:

„Deci spune-mi: cum te-ai îmbogățit tu? De la cine ai luat? Cum s-a îmbogățit celălalt? De la bunic, zici tu, iar celălalt spune că are averea de la tatăl său. Așadar, vei putea tu, – fie chiar de te-ai ridicat la multe generații din trecut – să-mi arăți că câștigarea acestei averi a fost dreaptă? Nu vei putea face aceasta, și din necesitate va trebui să admitem că începutul și baza ei a fost din nedreptate. Cum așa? Apoi Dumnezeu din început n-a făcut pe cel bogat sau pe cel sărac, sau că făcându-l, aceluia i-a arătat tezaur de aur nenumărate, iar acestuia nimic, ba încă l-a lipsit până și de căutarea aurului, ci i-a făcut pe amândoi deopotrivă, și pământul aparține amândurora. Și dacă pământul este obștesc, cum tu ai atâtea și atâtea pogoane, în timp ce vecinul tău nu are nici un coș de tărână?... Dar aceasta oare nu este un rău, de a avea tu singur cele ce sunt ale Stăpânului și de a te bucura tu singur de cele ce sunt obștești?”⁴⁷

Sfântul Ioan Gură de Aur a fost dispus să învinovățească pe proprietarii contemporani pentru furturile strămoșilor lor. Cu toate acestea, el i-a denunțat, în prezent, pentru continuarea actului de răpire:

„Nu zic să faci milostenie din banii altora, ci după ce oprești răpirea aceasta, să folosești bogăția și milostenia pentru iubirea de oameni. Pentru că dacă cineva nu oprește răpirea, adică folosirea abuzivă a puterii, nici milostenie nu va face. Deoarece, chiar dacă dai mulți bani în mâinile săracilor, când răpește, însușindu-și abuziv banii celorlalți și este lacom, va fi socotit de Dumnezeu asemenea celor ucigași”⁴⁸.

Aceste cuvinte sunt puternice și C. Avila⁴⁹ spune că ele nu l-au făcut pe Sfântul Ioan Gură de Aur popular pentru proprietarii de terenuri mari. Mai mult, el a continuat să zică:

„Și acesta este cel ce a jefuit, pentru că n-a dat din averile lui. Poate vi se par neobișnuite cuvintele mele, dar să nu vă prindă mirarea ... că nu numai răpirea averilor altora, ci și neîmpărțirea averilor tale altora se numește tot răpire, lăcomie și jaf... Dumnezeu spune aceasta spre a arăta celor bogați că în mâinile lor este averea celor săraci, fie că aceștia au moștenit averile lor de la părinți, fie că și le-au adunat în alt chip”⁵⁰.

Este interesant faptul că Sfântul Ambrozie, de asemenea, a subliniat relația de cauzalitate dintre bogăție și sărăcie. „Sălile spațioase vă înalță? Acestea

⁴⁷ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 12, 4, la Epistola I către Timotei a Sfântului Apostol Pavel*, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Tâlcuirile la Epistola I către Timotei a Sfântului Apostol Pavel*, Editura Nemira, București, 2005, p. 106-107. A se vedea și Migne, P. G., 62, 562-563.

⁴⁸ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilie la cuvintele: „Având același Duh”*, 3, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvinte de Aur*, vol. IV, p. 285. A se vedea și Migne, P. G., 51, 299.

⁴⁹ C. Avila, *Ownership: Early Christian Teaching*, p. 125-150.

⁵⁰ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia la săracul Lazăr*, II, 4, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia la săracul Lazăr; Despre soartă și providență; Despre rugăciune; Despre viețuirea după Dumnezeu și alte omilii*, p. 61-62. A se vedea și Migne, P. G., 48, 988.

mai degrabă ar trebui să vă înțepe cu remușcări, în timp ce ele țin mulțimile, ele exclud strigătul săracului... Voi acoperiți zidurile voastre, voi dezbrăcați pe bărbații goi... Un om vă cere pâine iar calul vostru mestecă aur sub dinții lui, ... oamenii mor de foame iar voi închideți hambarele voastre; poporul plânge amar iar voi vă jucați cu inelul vostru de aur⁵¹. Deoarece puțini bogați și-au păstrat averea lor în loc ca să o redistribuiască, săracii, a căror deprivare este cauza acestei bogății, au rămas săraci și nenorociți.

Sfântul Vasile cel Mare a luat aceeași poziție:

„Tu, care bagi totul în sânurile nesăturate ale zgârceniei, cum poți socoti că nu nedreptățești pe nimeni când lipsești de cele de trai pe atâția nevoiași? Cine-i lacom? Acela care nu se mulțumește când are îndeajuns! ... Oare nu ești lacom, nu ești hoț când îți însușești cele ce ți-au fost date în administrarea ta? ... Pâinea, pe care o ții tu, este a celui flămând; haina, pe care o păstrezi în lăzile tale, este a celui dezbrăcat; încălțăminte, care se strică în casele tale, este a celui desculț; argintul, pe care-l ții îngropat, este al celui nevoiaș⁵².

Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Ambrozie și Sfântul Vasile cel Mare subliniază aici abordarea pur factual-legală a proprietății de a o respinge, pentru că ei o găsesc inadecvată pentru scopurile de schimbare a realității nedrepte datorită unei atât de multă sărăcie cauzată de acumularea unei atât de multă avere în mâinile celor puțini. Se poate vedea o asemănare strânsă cu Sfântul Ioan Gură de Aur (și cu un alt Sfânt Părinte menționat) la Fericitul Augustin. „Nu dovedim că cei care par să se bucure în câștiguri obținute în mod legal și nu știu cum să le folosească, sunt într-adevăr în posesia proprietății altora? ... Cel care folosește rău averea o posedă în mod greșit și posesia greșită înseamnă că este proprietatea altuia. Vedeți, atunci, cât de mulți sunt cei care ar trebui să facă restituirea bunurilor altuia⁵³. Aceștia pot fi încă proprietari din punct de vedere juridic, dar în realitate ei sunt hoți. „Ați primit mâncare și acoperirea necesară. (Eu spun necesară nu inutilă, nu de prisos). De ce luați mai mult decât bogățiile voastre? Spune-mi! Cu siguranță toate posesiunile voastre sunt de prisos. Lucrurile de prisos pe care le aveți pot fi necesitățile celor săraci⁵⁴.

Astfel, aici Sfinții Părinți au refuzat să vadă bogăția și sărăcia separat. Le-au văzut ca pe o unitate a contrariilor, în relație cauzală. Mulți sunt săraci pentru

⁵¹ Sfântul Ambrozie, *De Nabuthe Jezraelito Liber unus*, 11, în Migne, P. L., 14, 780-782.

⁵² Sfântul Vasile cel Mare, *La cuvintele Evangheliei după Luca*: „Strica-voi jitițele mele și mai mari le voi zidi”, 7, în Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii și Cuvântări*, 6, 7, în *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. I, traducere din limba greacă și introducere de pr. Dumitru Fecioru, text revăzut și notă asupra ediției de Constantin Georgescu, note de pr. Dumitru Fecioru, Constantin Georgescu și Alexandru Mihăilă, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2009, p. 123. A se vedea și Sfântul Vasile cel Mare, *In illud distum Evangelii secundum Lucam: Destruam horrea mea...; itemque de avaritia*, 7, în Migne, P. G., 31, 276-277.

⁵³ Fericitul Augustin, *Epistola* 153, 26, în Migne, P. L., 23, 665.

⁵⁴ Fericitul Augustin, *Sermo* LXI, 11, 12, în Migne, P. L., 38, 413.

că puțini au reușit să-i priveze de drepturi: surplusul averii celor bogați ar trebui dat ca necesitate pentru cei săraci.

S-a susținut că o credință larg răspândită în realitatea „sortii” a ajutat pentru a separa bogăția și sărăcia în atâtea minți de-a lungul atâtor secole. Crezând că bogățiile au fost un dar al destinului, atât bogații cât și săracii ar putea accepta intelectual *status quo*-ul – structurile nedrepte pe care le-au moștenit și care s-au menținut și legitimat prin conceptul dreptului roman despre proprietate. Gândirea patristică, cu toate acestea, a ignorat această legalitate. Ea a făcut o judecată morală și a propus o nouă modalitate de a privi lucrurile așa cum au fost, din punct de vedere al lucrurilor așa cum ar trebui să fie.

Următoarele texte de la Sfântul Ioan Gură de Aur ilustrează și mai mult această idee:

(A) „De ești bogat și cheltuiești mai mult decât îți trebuie, vei da socoteală de banii ce ți s-au încredințat... N-ai primit mai multe averi decât alții ca să le cheltuiești singur, ci ca să fii și pentru alții bun iconom”⁵⁵.

(B) “Pline sunt și Scripturile de dovezi. Cel bogat azi, mâine e sărac. De aceea, am și răs când am citit testamente în care se scria: „Cutare să fie stăpân peste moșii sau peste case, iar cutare să aibă folosința”. Am răs, pentru că toți avem numai folosința, niciunul stăpânirea. Dar chiar dacă toată viața noastră ne-ar rămâne nouă bogăția și n-ar trece la alții, totuși, la sfârșitul vieții noastre, vrând-nevrând, o lăsăm altora, după ce ne-am folosit numai de ea, și plecăm pe lumea cealaltă goi și lipsiți de orice stăpânire”⁵⁶.

(C) “Dar poate că un bogat mă va întreba: Pentru ce Dumnezeu mi-a dat mie bogăție și pentru ce nu i-a dat la fel și săracului? Dumnezeu putea să dea și săracului bogăție ca și ție, dar n-a vrut pentru ca nici bogăția ta să nu fie neroditoare, și nici sărăcia aceluia, fără plată. Ție, bogatului, ți-a dat bogăție ca să te îmbogățești prin milostenie și să împarți cu dreptate”⁵⁷.

(D) “În toate ne purtăm așa, fără să ne dăm seama că vom da socoteală de tot ceea ce am făcut peste măsură și mai presus de trebuință, pentru că nu ne-am folosit cum trebuie de cele date nouă de Stăpânul. Că nu ni s-a dat nouă acestea ca să ne folosim și să ne desfătăm numai noi de ele, ci ca să ușurăm și nevoile celorlalți”⁵⁸.

⁵⁵ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia la săracul Lazăr*, II, 5, la Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia la săracul Lazăr; Despre soartă și providență; Despre rugăciune; Despre viețuirea după Dumnezeu și alte omilii*, p. 62-63. A se vedea și Migne, P. G., 48, 988.

⁵⁶ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia la Statui*, 2, 6, p. 51. A se vedea și Migne, P. G., 49, 42.

⁵⁷ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre pocăință*, VII, 7, la Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omiliile despre pocăință; Sfântul Sofronie al Ierusalimului, Viața Sfintei Cuvioase Maria Egipteanca*, traducere din limba greacă veche de Pr. Prof. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2006, p. 153-154. A se vedea și Migne, P. G., 49, 336.

⁵⁸ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia XXXVII, 5 la Facere*, în *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 22. *Sfântul Ioan Gură de Aur*, Scrieri, partea a doua, *Omilia la Facere*, II, traducere, introducere,

(E) “De ești bogat, gândește-te că vei da socoteală câți bani ai cheltuit ... și nu numai de felul în care ți-ai cheltuit banii, ci și de felul în care ți i-ai dobândit, dacă ți-ai adunat averea din drepte osteneli sau din răpiri și lăcomii, dacă ai dobândit-o din moștenire părintească sau surpând casele orfanilor și jefuind averile văduvilor”⁵⁹.

Sfântul Ioan Gură de Aur afirmă în mod repetat că a fi proprietarul bunurilor materiale nu înseamnă a avea dreptul nerestricționat de control asupra acestor bunuri – spre deosebire de ceea ce prevalează dreptul roman a prescriș și societatea a acceptat. În primul rând, noi toți trebuie mai devreme sau mai târziu, să împărțim cu toți lucrurile pe care le folosim. Prin urmare, nimeni nu poate avea vreo dată un control absolut asupra proprietății. În al doilea rând, indiferent de proprietatea pe care putem să o avem ea rămâne un dar de la Dumnezeu și nu încetează să aparțină Domnului Absolut. Vom trebui să dăm socoteală de ceea ce am primit.”Ție, bogatului, ți-a dat bogăție ca să te îmbogățești prin milostenie și să împarți cu dreptate”. Bogăția acumulată în mâinile câtorva este posibilitatea pentru aceștia câțiva bogați să rectifice nedreptatea care a făcut o astfel de acumulare posibilă, în primul rând. Controlul asupra bunurilor pe care îl aduce proprietate este, în esență, legat de acest scop al realizării dreptății sociale.

Pasajul B înregistrează amuzamentul Sfântului Ioan Gură de Aur cu ficțiunea juridică a proprietății. Testamentele de proprietate sunt lipsite de sens pentru el din cauza abordării sale moral-teologice a conceptului de proprietate. Documente legale nu pot anula etica proprietății, nici, prin urmare, esența ei. În cazul în care proprietarul unei case sau al terenurilor a încetat să mai aibă nevoie de utilizarea unor astfel de bunuri, atunci proprietatea reală a lui sau a ei, indiferent de ceea ce legea ar putea spune, a încetat – din nou, din cauza factorului hotărâtor etic și teologic a ceea ce posesia este în fapt. „Despoteia”, „chresis”, sau utilizarea proprietății a interesat.

În pasaj E, Sfântul Ioan Gură de Aur adaugă că socoteala pe care fiecare proprietar va trebui să o dea într-o zi Proprietarului Absolut va include nu numai o socoteală a dispoziției făcută proprietății lui sau a ei, dar și a unei achiziționării a acelei proprietăți. Nu este suficient să se recunoască faptul că dreptul de proprietate implică obligația de a împărtași bunurile prisositoare ale cuiva cu cei nevoiași, dacă acesta a ajuns la dreptul de a exploata pe alții. În acest caz, dreptul de proprietate devine de două ori nedrept: în sine însuși și ca urmare a modului nedrept al dobândirii sale.

indici și note de Pr. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1989, p. 48. A se vedea și Migne, *P. G.*, 53, 348.

⁵⁹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvânt la pilda celui ce datora zece mii de talanți*, 4, la Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la săracul Lazăr; Despre soartă și providență; Despre rugăciune; Despre viețuirea după Dumnezeu și alte omilii*, p. 229-230. A se vedea și Migne, *P. G.*, 51, 22.

(E) „Nu zic să faci milostenie din banii altora, ci după ce oprești răpirea aceasta, să folosești bogăția și milostenia pentru iubirea de oameni. Pentru că dacă cineva nu oprește răpirea, adică folosirea abuzivă a puterii, nici milostenie nu va face. Deoarece, chiar dacă dă bani mulți în mâinile săracilor, când răpește, însușindu-și abuziv banii celorlalți și este lacom, va fi socotit de Dumnezeu asemenea celor ucigași”⁶⁰.

Distribuția averii într-un context în curs de opresiune nu este decât înălțimea auto-înșelăciunii și a ipocriziei. Mulți sunt săraci pentru că au fost asupriți de către bogații puțini. În cazul în care moștenitorii din urmă doresc să rectifice nedreptatea socială, așa cum desigur ar trebui, nu este suficient să apară milostenia caritabilă sau milostivă prin simbol, sau chiar substanțială. Ceea ce este esențial este „să renunțați la răpirea voastră”, să vă opriți de la continuarea concentrației asupra averilor voastre, care înjosește pe cei săraci și îi face dependenți. A refuza să se efectueze această sarcină este echivalent cu uciderea celor pe care voi îi lipsiți de o viață umană demnă.

Sfântul Ioan Gură de Aur și alți Sfinți Părinți nu au discutat despre așa-zisa „compensație dreaptă” a expropriierilor proprietarilor de terenuri. Nu este nimic de „compensat”. A fost o chestiune de simplă dreptate. El spune: ”Voi dați milostenie săracilor? Dar aceasta nu este din bunul vostru, ci din cel ce-I aparține Domnului: aceasta vă este comun cu însoțitorii voștri”⁶¹. Sfântul Ambrozie de Milan este de acord și spune: „Nu din ceea ce este al vostru propriu ajutați pe săraci, ci dați înapoi din ceea ce este al lor. Pentru că ceea ce v-a fost dat ca obștească pentru utilizarea tuturor, voi singuri vi-l însușiți. Pământul aparține tuturor, nu celor bogați... Prin urmare, plătiți o datorie”⁶². Indiferent de forma pe care o ia, această restituire este o cerere de dreptate, „pentru că cel care dăruiește știe că Dumnezeu a dat toate lucrurile pentru toți în comun... Sunt drepti, prin urmare, cei care nu păstrează nimic pentru ei înșiși, știind că totul a fost dat pentru toți”⁶³.

De asemenea, Fericitul Augustin spune: „Dumnezeu a dat lumea atât celor săraci, precum și celor bogați ... Cei care oferă ceva săracilor nu ar trebui să creadă că fac aceasta din ceea ce este propriu al lor”⁶⁴.

Nu legalitatea este problema. Dreptatea este problema. Sfântul Ioan Gură de Aur și alți Sfinți Părinți sunt de acord că nu ar putea exista dreptate în ceea ce privește proprietatea privată, cu excepția cazului când cei bogați ar trebui să restabilească săracilor bunurile comune pe care le-au furat de la ei.

⁶⁰ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilie la cuvintele: „Având același Duh”*, 3, 11, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvinte de aur*, vol. IV, p. 285. A se vedea și Migne, *P. G.*, 51, 299.

⁶¹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 33 la Evanghelia după Ioan*, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentar la Evanghelia după Ioan*, p. 160. A se vedea și Migne, *P. G.*, 59, 192.

⁶² Sfântul Ambrozie, *De Nabuthe Jezraelito*, 11, la Migne, *P. L.*, 14, 780-782.

⁶³ Sfântul Ambrozie, *Commentarium in Epistolam II ad Corinthos*, 9, 9, în Migne, *P. L.*, 17, 313-314.

⁶⁴ Augustin, *Sermo L*, 1, în Migne, *P. L.*, 38, 327.

Sfântul Ioan Gură de Aur face cea mai puternică declarație a sa în ceea ce privește administrarea averii în omiliile sale la Evanghelia după Matei atunci când spune : „Și tu ești iconom al averilor tale și nu mai puțin decât cel ce chivernisește averile Bisericii”. El continuă să spună: „Chiar dacă averea o ai moștenire de la părinți și așa ai tot ce ai – totuși și așa toate ale tale sunt ale lui Dumnezeu”⁶⁵. Prin urmare, din aceste declarații Sfântul Ioan Gură de Aur face clară controversa sa că cei bogați nu au bunurile pentru ei înșiși, ci pentru binele celor săraci.

Deoarece averea își are originea fie ca un dar de la Dumnezeu sau este cel puțin permisă de El și este destinată a fi utilizată în beneficiul altora, Sfântul Ioan Gură de Aur este în stare să descrie averea ca nefiind intrinsec ceva rău. El spune:

„Bogăția atunci e bună celui care o are, când nu se folosește de ea numai pentru banchete și petreceri, nici pentru beții și plăceri vătămătoare, ci când se desfășează de ea cu măsură, iar ceea ce rămâne împarte ca să potolească foamea săracilor. Atunci e bună bogăția”⁶⁶.

El întărește această idee în Omilia a 19-a la Evanghelia după Ioan:

„Eu nu hulesc de loc pe cei ce aveți case, pământuri, bogății, slujitori; ci doresc să le știți păstra aceste lucruri așa cum trebuie, și fără pericol pentru voi. Ce vreau să spun prin aceia „fără pericol pentru voi”? Că trebuie să fiți stăpâni și nu robi; să le stăpâniți fără ca ele să vă stăpânească; a le folosi dar a nu abuza”⁶⁷.

Când averea este controlată de către persoane, atunci acesta servește un scop nevinovat sau chiar unul bun. Cu toate acestea, există un pericol constant că bogăția va deveni stăpânul asupra persoanei făcându-l să dorească o bogăție și mai mare. Sfântul Ioan Gură de Aur spune că, atunci când se întâmplă acest lucru, avere începe să o ia pe căi greșite:

„Cu adevărat, dorința după avere este un lucru mai amar decât tirania; pentru că ea nu aduce plăcere, ci griji, și invidii, și intrigi, și învrăjbire, și acuzații false, și zeci de mii de impedimente virtuții, indolență, furie, zgârcenie, beție, care fac sclavi chiar pe oamenii liberi, nu mai rău decât sclavii cumpărați cu bani, sclavi nu numai oamenilor, ci chiar celor mai dureroase dintre patimile și bolile sufletului”⁶⁸.

⁶⁵ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 77, 4 la Matei*, în *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 23, p. 879.

⁶⁶ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia VII, 5 la săracul Lazăr*, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la săracul Lazăr; Despre soartă și providență; Despre rugăciune; Despre viețuirea după Dumnezeu și alte omilii*, p. 161.

⁶⁷ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 19, 3 la Evanghelia după Ioan*, la Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentar la Evanghelia după Ioan*, p. 94.

⁶⁸ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 59 la Evanghelia după Ioan*, în Migne, P. G., 59, 321. A se vedea și St. John Chrysostom, *Homily LIX on St. John*, in P. Schaff (ed.), *Nicene and Post-Nicene Fathers*, First Series, vol. 14, p. 213.

Bogăția de multe ori preia controlul atunci când „a acumulat” sau „a îngropat” după cum sugerează Sfântul Ioan Gură de Aur: „Motivul pentru care-l numește argintul „bun” aceasta o face pentru ca să ne folosim de el în nevoile noastre, și ca să-l păstrăm și să-l ascundem în pământ; căci nu aceea înseamnă a-l stăpâni, ci a fi stăpânit de el”⁶⁹. Astfel bogățiile oferă adesea motivația pentru ca oamenii să urmeze propriile lor dorințe păcătoase.

C. Avila spune că Sfântul Ioan Gură de Aur (printre alți Sfinți Părinți) „a văzut că, cu fiecare expropriere a recompensei naturii și roadele muncii lucrătorului, proprietarii au acumulat treptat avere și și-au crescut stăpânirea lor până la un punct în care acea avere și acea stăpânire au înrobit atât pe lucrători cât și pe proprietari deopotrivă. Pentru că aceștia din urmă au devenit sclavi a ceea ce au posedat și ai dorinței de a avea din ce în ce mai mult. Cu siguranță aceasta nu poate fi ordinea corectă a lucrurilor”⁷⁰.

C. Avila citează pe Sfântul Ioan Gură de Aur ca să susțină afirmația de mai sus: „Banii sunt numiți „*chremata*” de la „*chraomai*”, „folosesc”, astfel încât să putem să-i folosim și nu ca ei să ne poată folosi. Prin urmare, bunurile sunt numite așa ca noi să le stăpânim și nu ca ele să ne stăpânească. De ce inversați ordinea?”⁷¹ Se poate vedea aici o asemănare clară între această citare din urmă și prima citare din Omilia LXIII, 3 la Evanghelia după Ioan. Se poate vedea, de asemenea, o asemănare în continuare la Fericitul Augustin, care a considerat că proprietarul banilor și a bunurilor se îndrăgostește de ele și devine atât de încurcat în ele încât devine supus lor, când, desigur, ele ar trebui să fie supuse lui⁷².

Prima putere pe care proprietarii trebuie să o aibă peste posesiunile lor este capacitatea de a împărți cu ei în mod voluntar – puterea de a împărtași: pentru a fi un iconom al săracilor. Dar proprietarii și-au pierdut puterea lor. Sfântul Ioan Gură de Aur spune:

„Zgârcitul nu-i bogat, pentru că zgârcitul are nevoie de multe, iar cel care are nevoie de mult nu-i niciodată bogat. Zgârcitul e paznicul banilor și al averilor, nu stăpânul lor! Rob nu domn! Mai cu ușurință dă cuiva o bucată din trupul său decât din aurul îngropat în pământ! Ca și cum i-ar fi poruncit cineva să nu se atingă de averile adunate, așa le păzește și le păstrează cu multă grijă, ca și cum ar fi averi străine. Și sunt într-adevăr străine! Cum le poate socoti ale lui, când nu-și îngăduie să le dea altora, nici să le împartă la nevoiași, chiar de-ar suferi mii de pedepse? Cum să fie stăpân pe ele, când nu se poate folosi de ele în toată voia, nici desfăta?”⁷³

⁶⁹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia LXXX, 3 la Evanghelia după Ioan*, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentar la Evanghelia după Ioan*, p. 420. A se vedea St. John Chrysostom, *Homily LXXX, 3 on St. John*, in P. Schaff (ed.), *Nicene and Post-Nicene Fathers*, First Series, vol. 14, p. 299.

⁷⁰ C. Avila, *Ownership: Early Christian Teaching*, p. 125-150.

⁷¹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 19, 3, la Evanghelia după Ioan*, la Sfântul Ioan Gură de Aur, *Opere XIII, Omilii la Ioan*, p. 361-362.

⁷² Fericitul Augustin, *Despre liberul arbitru*, 1, 5, în Migne, *P. L.*, 32, 1238.

⁷³ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la statui*, II, 5, p. 47.

Sarcina uriașă a gândirii Sfântului Ioan Gură de Aur a fost să se confrunte cu conceptul de proprietate stabilit și să stea pe mâna lui. Pentru a deveni un instrument de excludere și de separare ea trebuia să devină unul de incluziune și de construire a comunității. În loc de o putere nelimitată și absolută ea trebuia să fie una limitată, legată de valorile umane autentice. În loc să fie un scop în sine ea trebuia să fie considerată un mijloc, prin administrarea celor săraci, spre anumite scopuri.

Prin urmare, trebuie să facem o observație suplimentară cu privire la natura bogăției în mintea Sfântului Ioan Gură de Aur. El crede că averea nu ar trebui să fie invocată în totalitate datorită naturii sale tranzitorii. De asemenea, pentru acest motiv, nimeni nu ar trebui să se considere mândri de statutul lor ca oameni bogați. În acest sens, Sfântul Ioan Gură de Aur afirmă:

„Și aceste bogății, ce sunt ele? O umbră zadarnică, un fum care se înalță, floarea ierbii, sau mai scurt ele sunt mai slabe ca și floarea ierbii. Pentru ce vă mândriți cu puțină iarbă? Bogățiile nu ajung ele și la hoți, și la necurați, și la femeile rele, și la stricătorii de morminte? Oare de astfel de însoțitori ne mândrim noi?”⁷⁴

În altă parte, Sfântul Ioan Gură de Aur comentează:

„Până când veți fi bogați, și acesta sărac? Până seara: după care totul va lua o nouă înfățișare, atât este de scurtă viață. Deja este la porți: totul va sosi însă după puțin timp. La ce sunt bune aceste hambare, această mulțime de provizii din toate lucrurile; la ce vă va sluji această mulțime de sclavi, de valeți, de gârzi? Pentru ce nu vă faceți mai bine mii de martori pentru milostenia voastră?”⁷⁵

Sfântul Ioan Gură de Aur pare să sugereze că numai bogăția este o fundație foarte instabilă pe care să se construiască viața cuiva. Mai degrabă, el spune ascultătorilor săi că bogăția trebuie unită cu milostenia dacă trebuie să aibă un sens pozitiv.

3. Folosirea corectă a bogăției: milostenia

Sfântul Ioan Gură de Aur consideră că, în loc de a respinge în totalitate toate bunurile din cauza ispitelor pe care le aduc, oamenii trebuie să devină și mai radicali în utilizarea averii lor. El spune: „Nu-i de ajuns să disprețuiești banii și averile, ci trebuie să hrănești cu ele pe săraci și înainte de toate să urmezi lui Hristos”⁷⁶. Pentru Sfântul Ioan Gură de Aur această „hrănire” intră

⁷⁴ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 33 la Ioan*, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentar la Evanghelia de la Ioan*, p. 160. A se vedea și St. John Chrysostom, *Homily 33 on the Gospel of St. John*, în P. Schaff (ed.), *Nicene and Post-Nicene Fathers*, vol. 14, First Series, p. 118.

⁷⁵ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 77 la Ioan*, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentar la Evanghelia de la Ioan*, p. 403; a se vedea și St. John Chrysostom, *Homily 77 on the Gospel of St. John*, în P. Schaff (ed.), *Nicene and Post-Nicene Fathers*, vol. 14, First Series, p. 286.

⁷⁶ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 63, 2 la Matei*, în *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 23, p. 728. A se vedea și S. John Chrysostom, *Homily 63, 2, on the Gospel of St. Matthew*, în P. Schaff

sub titlul „milosteniei” și reprezintă utilizarea cea mai nobilă a bogăției. Evident că el petrece cel mai mult din timpul propovăduirii sale asupra acestui subiect. La un moment dat, spre sfârșitul omiliei 88 la Evanghelia după Sfântul Matei el spune:

„Ce spui? Spui că vorbesc neconținut de milostenie? Cât aș dori și eu să n-am nevoie să vă sfătuiesc mereu să faceți milostenie.... Dar cum e cu putință să înarmezi pe niște oameni care nu sunt încă sănătoși?”⁷⁷

Sfântul Ioan Gură de Aur comentează și mai mult cu privire la nevoia oamenilor de a-i asculta mesajul său:

„Dacă-mi spui că te ocupi cu negoțul, că ții crâșme și hoteluri, că-ți administrezi averea și ți-o înmulțești, îți voi răspunde și eu că aceasta nu este muncă! Muncă e milostenia, rugăciunile, ajutorarea celor nedreptățiți și toate cele ca acestea; dar de acestea nu ne ocupăm deloc”⁷⁸.

Sfântul Ioan Gură de Aur a pus o mare importanță pe rolul milosteniei în viața creștină. De fapt M. G. Fouyas⁷⁹ spune că nici un alt Părinte al Bisericii nu recomandă la fel de puternic ca și Sfântul Ioan Gură de Aur distribuția bogăției și a proprietății private celor care sunt în nevoie. Pentru scopuri practice Sfântul Ioan Gură de Aur privește la milostenie pentru micșorare, dacă nu mijloc de îndreptare, a condițiilor existente. El a fost destul de clar pentru a face „pe cei bogați mai săraci și pe cei săraci mai bogați și pe ambii sfinți” și cei bogați ar putea începe să se îndrepte prin acordarea cu generozitate celor mai puțin înstăriți. „Nu vă oblig să goliți tot tezaurul vostru? Nu, ci să dați o nimica toată după mijloacele voastre aceluia care sunt în lipsă, excesul vostru celor în nevoie și chiar aceasta nu fără recompensă”⁸⁰.

Pentru Sfântul Ioan Gură de Aur, a da milostenie înseamnă a include, dar nu s-a limitat la distribuirea de bani. El amintește ascultătorilor săi de diferitele aspecte ale milosteniei atunci când spune:

„Să-l îmbrăcăm pe cel gol, să-l primim în casa noastră pe străin, să-l hrănim pe cel flămând, să-i dăm să bea celui însetat, să-l vizităm pe cel din temniță, ca să avem îndrăzneală și să primim iertarea păcatelor, dar și să ne facem părtași acelor bunuri care depășesc cuvântul și mintea omenească”⁸¹.

(ed.), *Nicene and Post-Nicene Fathers*, vol. 10, First Series, p. 388.

⁷⁷ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 88, 4, la Matei*, în *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 23, p. 987-988. A se vedea și St. John Chrysostom, *Homily 88, 4, on the Gospel of St. Matthew*, in P. Schall (ed.), *Nicene and Post-Nicene Fathers*, vol. 10, First Series, p. 523.

⁷⁸ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 35, 3, la Matei*, în *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 23, p. 436-437. A se vedea și St. John Chrysostom, *Homily 35, 3 on the Gospel of St. Matthew*, in P. Schaff (ed.), *Nicene and Post-Nicene Fathers*, vol. 10, First Series, p. 235.

⁷⁹ M. G. Fouyas, *The Social message of St. John Chrysostom*, p. 78-81.

⁸⁰ St. John Chrysostom, *Homily XXIII on the Acts of the Apostles*, in P. Schapp (ed.), *Nicene and Post-Nicene Fathers*, vol. 11, First Series, p. 153. A se vedea și Migne, *P. G.*, 60, 181.

⁸¹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 59 la Evanghelia după Sfântul Ioan*, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvinte de aur*, vol. IV, p. 133. A se vedea și St. John Chrysostom, *Homily 59 on John's Gospel*, in P. Schaff (ed.), *Nicene and Post-Nicene Fathers*, vol. 14, p. 216; și Migne, *P. G.*, 59, 321.

Attwater spune: „evident prin milostenie Sfântul Ioan Gură de Aur nu a înțeles doar distribuirea de bani și de bunuri (nedorite) celor care au nevoie de ele. El a inclus în acest termen toate serviciile care pot fi prestate în mod liber aproapelui, de la ceea ce se numește vag „ajutor” la serviciile profesionale ale medicilor și avocaților și în special la ospitalitatea publică și de ajutor”⁸².

Attwater se referă în continuare la modul în care Sfântul Ioan Gură de Aur „îndeamnă ascultătorii săi să dea, în mod liber, din banii lor, din bunurile lor, din talanții lor, din cunoștințele lor, din serviciile lor, în general tuturor celor care se află în nevoie de ele”⁸³.

Sfântul Ioan Gură de Aur a afirmat angajamentul față de Hristos ca motivație pe lângă milostenie. Pentru el, angajamentul creștin nu poate fi separat de lucrarea creștină. O astfel de lucrare a servit ca o dovadă a angajamentului față de Dumnezeu. Aceasta pare să fie ideea în încheierea omiliei 20 la Evanghelia după Sfântul Ioan, atunci când spune:

„A spune că-L iubești și a nu face ceea ce fac cei ce-și iubesc prietenii, este un lucru ridicol și înaintea lui Dumnezeu și înaintea oamenilor. Așadar, fiindcă a ne mărturisi dragostea față de oaspete doar prin cuvinte, iar prin fapte a ne lepăda de oaspete, este nu numai nefolositor, dar și vătămător nouă, vă rog, să adăugăm mărturisirea cea prin fapte, ca și noi să avem parte de mărturisirea Lui în ziua aceea, când înaintea Tatălui va mărturisi celor vrednici în Hristos Iisus Domnul nostru”⁸⁴.

Sfântul Ioan Gură de Aur a subliniat că oamenii ar trebui să atingă, nu la numele de creștin, ci la fapte; nu la credință, adică nu numai la credință, ci la viața creștină, la faptele bune. Această unire a credinței și a vieții, a principiilor și acțiunilor morale, a convingerilor și lucrărilor, este pentru Sfântul Ioan Gură de Aur – zice Baur – atât de importantă încât el arată că lipsa unei vieți practice corespunzătoare credinței este podul necredinței⁸⁵. În acest sens, el spune: „Este absolut imposibil să nu devină ezitant în credință, dacă cineva duce o viață necurată”⁸⁶.

De asemenea, Sfântul Ioan Gură de Aur înțelege ca bogăția să se acorde creștinilor pentru a le oferi o oportunitate de a fi credincioși lui Dumnezeu și aproapelui, prin a da milostenie. El declară: „De aceea ți-a și lăsat averile – deși putea să ți le ia – tocmai pentru ca să ai prilej să faci fapte bune, pentru ca, punând averile spre trebuința altora, să faci și mai călduroasă dragostea de oameni”. Sfântul Ioan Gură de Aur continuă: „Crezi, oare, că Dumnezeu nu

⁸² Donald Attwater, *St. John Chrysostom: Pastor and Preacher*, London, Harvill Press Ltd., 1960, p. 64.

⁸³ Donald Attwater, *St. John Chrysostom: Pastor and Preacher*, p. 65.

⁸⁴ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a XX-a la Ioan*, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Opere XIII. Omilii la Ioan* (I), p. 377-379. A se vedea și St. John Chrysostom, *Homily 20 on John's Gospel*, in P. Schaff (ed.), *Nicene and Post-Nicene Fathers*, First Series, vol. 14, p. 72; și Migne, *P. G.*, 59, 115.

⁸⁵ Chrysostom Baur, *John Chrysostom and His Time*, vol. I, p. 373-375.

⁸⁶ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 35 la Faptele Apostolilor*, în Migne, *P. G.*, 60, 332.

ți le-ar fi putut lua? Dar n-o face, pentru că vrea ca tu să fii stăpân când ești darnic cu cei nevoiași”⁸⁷. Acum, din moment ce acest scop este clar, Sfântul Ioan Gură de Aur îndeamnă:

„Știind dar acestea, să facem multă milostenie, să arătăm mare dragoste de oameni și cu banii și cu faptele. Dacă vedem în piață un om nenorocit și bătut de soartă, de putem să-i dăm bani, s-o facem; de putem să-l mângâiem cu cuvântul, să nu pregetăm”⁸⁸.

După Sfântul Ioan Gură de Aur, acest exemplu exterior al iubirii față de Dumnezeu și de oameni este calea de a câștiga bogăția veșnică. El scrie: „Să lucrăm, deci, să le dobândim, pe aceste bogății care rămân totdeauna și pe care nu le putem pierde niciodată, ca și în această viață și în cealaltă, noi să fim mari și străluciți, și ca să ne bucurăm într-o zi de bunurile veșnice”⁸⁹. În altă parte Sfântul Ioan Gură de Aur spune:

„Noi, la fel, dacă ne dedicăm în a ajutama pe cei săraci, ne vom exersa cu atât mai mult în lucrarea filosofiei, nu vom mai privi bogățiile cu ochi de admirație, nu vom cinsti lucrurile prezente ca ceva mare. Dar, disprețuind tot ceea ce este pământesc, și ridicându-ne la cer vom obține ușor bunurile veșnice”⁹⁰.

M. G. Fouyas⁹¹ spune că Sfântul Ioan Gură de Aur a susținut că credința și dragostea aparțin împreună. Ele sunt o monedă cu două părți. Dragostea ar trebui să fie exprimată prin toate mijloacele de caritate și dragostea este pentru Sfântul Ioan Gură de Aur nu numai folosirea corectă a bogăției. Acest subiect se găsește atât de des în predicile sale încât el a fost numit „Sfântului Ioan miluitor”⁹². În acest sens, Sfântul Ioan Gură de Aur spune:

„Rezervă o cameră în casa ta pentru oaspetele acela, pentru Hristos; alege pe unul dintre slujitorii tăi – dar să nu-ți fie teamă că n-ai ales pe unul mai bun – supraveghează-l și servește pe cerșetori și pe bolnavi. Sau, dacă nu vrei să

⁸⁷ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 77*, 4-5, *la Matei*, în *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 23, p. 880. A se vedea și Sf. John Chrysostom, *Homily 77 on Matthew's Gospel*, in P. Schaff (ed.), *Nicene and Post-Nicene Fathers*, First Series, vol. 10, p. 467.

⁸⁸ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 15*, 10, *la Matei*, în *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 23, p. 191. A se vedea și St. John Chrysostom, *Homily 15 on Matthew's Gospel*, in P. Schaff (ed.), *Nicene and Post-Nicene Fathers*, First Series, vol. 10, p. 100.

⁸⁹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 33 la Ioan*, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentar la Evanghelia de la Ioan*, p. 160. A se vedea și St. John Chrysostom, *Homily 33 on John's Gospel*, in P. Schaff (ed.), *Nicene and Post-Nicene Fathers*, vol. 14, p. 118.

⁹⁰ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 80 la Ioan*, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentar la Evanghelia de la Ioan*, p. 425. A se vedea și St. John Chrysostom, *Homily 80 on John's Gospel*, in P. Schaff (ed.), *Nicene and Post-Nicene Fathers*, First Series, vol. 14, p. 302.

⁹¹ M. G. Fouyas, *The Social Message of St. John Chrysostom*, p. 78-81.

⁹² J. Quasten, *Patrology: The Golden Age of Greek Patristic Literature from the Council of Nicaea to the Council of Chalcedon*, vol. III, Utrecht, Spectrum Publisher, 1960, p. 454.

faci aceasta, cel puțin dă-i lui Hristos un adăpost – cu asinii în grajdul tău. Te poți înfiora! Am spus aceasta ca să te rușinezi”⁹³.

Sfântul Ioan Gură de Aur definește milostenia ca fiind o chestiune lăsată în întregime la libera voință a individului. „Dumnezeu ar putea să ne constrângă să dăm milostenie, dar El a ales în schimb să facă ca aceasta să depindă în întregime de voința noastră liberă, încât să aibă posibilitatea de a ne recompensa”⁹⁴. Suntem la libertatea de a da sau de a nu da. Anania și Safira au fost pedepsiți doar pentru că „au mințit pe Duhul Sfânt”.

Umilința conduce în mod natural la a face milostenie, pentru că omul cu adevărat umil va înțelege cu ușurință relația și datoria față de semenii săi; și o dată ce înțelege această relație și datorie, el va da milostenie cu toată umilința. G. J. Budde spune: „A face milostenie cu un duh umil este foarte necesar, după cum Sfântul Ioan Gură de Aur a afirmat într-una din predicile sale, pentru că fără această umilință Dumnezeu nu va privi cu favoare spre o lucrare bună”⁹⁵.

G. J. Budde continuă să spună: „Dacă un om a atins adevărata smerenie, rezultă firesc că va da milostenie cât mai în secret posibil. El nu vrea ca lumea să știe de faptele lui bune. Budde citează apoi pe Sfântul Ioan Gură de Aur ca să-și susțină această afirmație: „... Sfântul Ioan Gură de Aur într-una din omiliile sale la Evanghelia Sfântului Matei spune că cei care nu dau în secret, acoperă cu masca milei duhul cruzimii și al inumanității. Deoarece milostenia nu se dă cu scopul de a impresiona pe alții, nu este necesar ca oricine să cunoască fapta bună”⁹⁶. Astfel, pentru Sfântul Ioan Gură de Aur atât smerenia cât și discreția au fost calități foarte importante pentru a face milostenie.

Sfântul Ioan Gură de Aur proclamă milostenia a fi inefficientă în cazul în care nu s-a efectuat din motive corecte. „Nu este deci, spune Sfântul Ioan Gură de Aur, darea de milostenie care este necesară, ci darea ca una care trebuie, darea pentru un astfel de sfârșit”⁹⁷.

Milostenia nu ar trebui să fie văzută ca o oportunitate de a trece judecata asupra celor săraci. Sfântul Ioan Gură de Aur amintește comunității sale: „Cel care face bine nu trebuie să cerceteze viața celui căruia îi face bine, ci să-i ușureze sărăcia și să-i împlinească nevoia”. El continuă: „Altul este judecătorul și altul miluitorul! De aceea se numește milostenie, pentru că dăm și celor ce

⁹³ Sf. John Chrysostom, *Homily 14 on the Acts of the Apostles*, in P. Schaff (ed.), *Nicene and Post-Nicene Fathers*, vol. 11, First Series, p. 87-94.

⁹⁴ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 90 la Matei*, în *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 23, p. 1002-1006.

⁹⁵ Gerard J. Budde, „Christian Charity: Now and Always. The Fathers of the Church and Almsgiving”, în *The Ecclesiastical Review*, vol. 85, nr. 6, December 1931, p. 561-579.

⁹⁶ Gerard J. Budde, „Christian Charity: Now and Always. The Fathers of the Church and Almsgiving”, p. 561-579.

⁹⁷ St. John Chrysostom, *Homily 19, 2 on St. Matthew's Gospel*, in P. Schaff (ed.), *Nicene and Post-Nicene Fathers*, vol. 10, First Series, p. 131.

nu sunt vrednici”⁹⁸. În altă parte, Sfântul Ioan Gură de Aur spune destul de emoționant cu privire la această problemă:

„Nu spun acestea acum fără pricină, ci pentru că de multe ori unii, ca să dea săracilor, despică firul în patru și întreabă ca să afle despre patria, viața, caracterul, meseria săracilor, despre starea lor trupească, și îi osândesc și caută nenumărate învinuiri pentru sănătatea lor. De aceea, mulți s-au vătămat trupește, ca să înmoaie prin sretlicurile lor lipsa noastră de omenie și împietrirea noastră. Și a-i judeca astfel vara, deși lucrul este înfricoșător, nu este însă atât de rău, însă a te arăta judecător atât de aspru și de lipsit de omenie iarna, în frig, și să nu dai nicio iertare celor care nu lucrează, nu ți se pare că arăți asprime exagerată? ... Și dacă Dumnezeu ar cerceta cu de-amănuntul viața noastră, așa cum noi cercetăm viața săracilor, n-am afla nicio iertare, nicio milostivire. „Căci cu judecata cu care judecați, veți fi judecați, și cu măsura cu care măsurați, vi se va măsura” (Matei 7, 2). Deci, să devii iubitor de oameni și îngăduitor față de semenul tău și să-i ierți multe din păcatele lui, și să-l miluiești, ca să primești și tu un astfel de tratament”⁹⁹.

Sfântul Ioan Gură de Aur soluționează această problemă anunțând că, dacă cineva are de gând să cerceteze vrednicia primitorului și să iscodească exact, atunci Dumnezeu va face la fel acestei persoane: „Dacă vom cerceta, vom iscodi pe cei împreună robi cu noi, ca să vedem de sunt vrednici de milostenia noastră, atunci și Dumnezeu va face la fel cu noi”¹⁰⁰. Astfel de atitudini și de acțiuni duc numai la întrebuintarea greșită a bunurilor încredințate oamenilor de către Dumnezeu.

Concluzii

Attwater spune că „ca un luptător, în numele a ceea ce se numește acum „dreptate socială”, Sfântul Ioan Gură de Aur, ca un moralist, răspândește cel mai mare entuziasm astăzi”¹⁰¹. Învățăturile Sfântului Ioan Gură de Aur referitoare la folosirea corectă a averii încă sună progresive, deși aproximativ 1640 ani au trecut de când le-a răspândit. Probabil cel mai important aspect al ideilor sale este mai degrabă accentul pe individ ca „iconom”, decât pe proprietarul bunurilor. După cum scrie Charles Avila, „Sfântul Ioan Gură de Aur s-a „întors la elementele de bază și a subliniat că toată bogăția, în primul rând și în prin-

⁹⁸ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omiliile la săracul Lazăr* 2, 5, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omiliile la săracul Lazăr; Despre soartă și providență; Despre rugăciune; Despre viețuirea cea după Dumnezeu și alte omilii*, p. 64.

⁹⁹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre milostenie* 6, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvinte de Aur*, vol. IV. *Milostenia, inima virtuții*, p. 310-311 și 313. A se vedea și Migne, P. G., 51, 269.

¹⁰⁰ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omiliile la săracul Lazăr* 2, 6, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omiliile la săracul Lazăr; Despre soartă și providență; Despre rugăciune; Despre viețuirea cea după Dumnezeu și alte omilii*, p. 65.

¹⁰¹ D. Attwater, *St. John Chrysostom: The Voice of Gold*, Milwaukee, The Bruce Publishing Company, 1939, p. 59.

cipal, aparține lui Dumnezeu, Singurul Dumnezeu¹⁰². Acest adevăr este extrem de important astăzi într-o cultură marcată de sărăcie și de bogăție extreme. „Bogătașii” subliniază dreptul lor de proprietate într-o asemenea măsură încât nu mai au nici conceptul de administrare. Relatarea din Geneză a creării tuturor lucrurilor, inclusiv a omenirii, stabilește pretenția lui Dumnezeu asupra proprietății. În mod similar, cu toate acestea, oamenii au primit administrarea pământului de către Dumnezeu. Sfântul Ioan Gură de Aur se află pe picior teologic ferm când accentuează proprietatea lui Dumnezeu și responsabilitatea oamenilor ca iconomi. El oferă un factor bun de descurajare pentru „mândria excesivă a proprietății”, care încurajează pe oameni să refuze să renunțe la bunurile lor de dragul altora. Ca iconomi, oamenii trebuie să folosească bogăția în modurile cerute de proprietar, de Dumnezeu. Posesiunile trebuie să fie utilizate, subliniază mai sus Sfântul Ioan Gură de Aur și nu teaurizate pentru ele însele.

Accentul Sfântului Ioan Gură de Aur pe responsabilitatea individuală pentru folosirea corectă a averii cuiva vorbește un cuvânt semnificativ pentru societatea de astăzi. De multe ori, responsabilitatea comunității pentru a răspunde la nevoile săracilor este subliniată atât de mult încât persoanele uită sau ignoră orice responsabilitate personală. Sfântul Ioan Gură de Aur trimite mingea înapoi în curtea creștinilor. El face apel în mod corect la relația creștinului cu Dumnezeu prin Iisus Hristos, ca factor motivant: „Hristos S-a împăcat cu tine, deși n-ai făcut nicio faptă bună, ba încă Îi mai erai și dușman; tu însă nu-L răsplătești deși ți-i prieten și binefăcător, deși ar trebui să-I mulțumești chiar numai că-ți îngăduie să-I dai ceva, fără să mai socotim împărăția cerurilor și celelalte bunătați¹⁰³. Iubirea și jertfa lui Hristos pentru omenire ar declanșa răspunsul oamenilor la El. Aceste răspunsuri, după Sfântul Ioan Gură de Aur, sunt cel mai bine expuse prin a-i ajuta pe alții. Creștinii moderni, se pare, uneori par atât de preocupați de o credință introvertită încât nu reușesc să ia în considerare lumea din jurul lor. Sfântul Ioan Gură de Aur cheamă pe fiecare creștin la acțiune în numele altora.

Un alt aspect al mesajului Sfântului Ioan Gură de Aur, care este încă valabil și, într-adevăr, atât de necesar astăzi, se referă la utilizarea abuzivă a bogăției. Cu o mare intuiție, el identifică „iubirea lui mamona” ca o forță care preia controlul vieții oamenilor. Astfel de oameni se găsesc controlați de dorința „de a se întrece în lume” și astfel de oameni astăzi văd urcarea în vârful scării ierarhice sau sociale ca scopul final al vieții. Sfântul Ioan Gură de Aur sparge acest balon atunci când spune că astfel de oameni nu vor fi niciodată mulțumiți. Ei vor fi conduși întotdeauna mai mult de dorința lor pentru o mai multă bogăție și prestigiu. De asemenea, dragostea nefirească a oamenilor pentru bogăție

¹⁰² C. Avilla, *Ownership: Early Christian Teaching*, p. 102.

¹⁰³ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia XLV, 2 la Matei, în Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 23, p. 534.

servește pentru a-i orbi față de marea nevoie care există în jurul lor. Mulți creștini bogați merg prin viață ignorând mulțimile de oameni fără adăpost, flămânzi, bolnavi care locuiesc la marginea societății. Prin muștrările sale elocvente, Sfântul Ioan Gură de Aur s-a străduit să miște pe cei egoiști și cu inima rece în a-și iubi pe semenii lor, să-i stârnească la servicii sociale și la milostenie. Pentru acest mare doctor cel mai puternic argument pentru iubire a fost întotdeauna identitatea celor săraci cu Hristos. Hristos este în cel sărac omul care, prin același drept ca și bogatul, aparține Trupului lui Hristos. Sfântul Ioan Gură de Aur observă în mod corect faptul că iubirea de bani exclude dragostea pentru alții. Aceasta, la rândul său, elimină posibilitatea de a-și exprima dragostea pentru Hristos prin grija pentru alții.

O observație finală privind învățăturile Sfântului Ioan Gură de Aur despre avere trebuie să fie făcută. Conceptul despre „eligibilitatea puțină” este respins de cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur referitoare la milostenie. Evident, în zilele Sfântului Ioan Gură de Aur au fost oameni care au cerut celor săraci să dea socoteală de viața lor, în scopul de a stabili eligibilitatea pentru a primi milostenie. Sfântul Ioan Gură de Aur spune că oamenii devin judecători, atunci când fac acest lucru. Ca urmare, Dumnezeu îi va judeca pe criterii mai dure. Sfântul Ioan Gură de Aur face o judecată bazată teologic: fiindcă creștinii primesc harul în mod liber de la Dumnezeu, ei sunt obligați să dea în mod liber săracilor. Vrednicia nu poate constitui niciodată o cerință în a da sau a primi milostenie, deoarece nimeni nu a fost demn de jertfa lui Hristos.

În general, învățăturile Sfântului Ioan Gură de Aur referitoare la foloarea corectă a bogăției sunt încă instructive Bisericii astăzi. El a expus cu credincioșie voia lui Dumnezeu cu privire la aceste aspecte, în fața opoziției celor puternici din vremea lui. În cele din urmă, el a fost martirizat pentru această credincioșie. Creștinii de astăzi ar face bine să adopte astfel de credință și să proclame cu îndrăzneală învățătura lui Dumnezeu despre avere societății bogate din jurul lor, indiferent cât de mare este rezistența la acest mesaj.